

RIIGIKOGU

IV koosseis.

VII istungjärk.

146. koosolek.

7. mail 1931.

Sisu:

1. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
2. Eksportkrediidi kindlustamiseks riikliku garantii andmise seadus — II lugemisel.
3. Kooperatiivühisuste ja nende liitude seaduse muutmise seadus — III lugemisel.
4. Lina ja linaseemne hoiu ja veo kontrolli seadus — I lugemisel.
5. Lina väljaveo kontrolli seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
6. Piimatalituste võrgu korraldamise seadus — I lugemisel.
7. Riigi eelarve seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.
8. Piirisaare tuleõnnetute laenu seadus — I lugemisel.
9. ja 11. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
10. Järgmise koosoleku määramine.
11. Sisupunkt 9. järg.
12. Koosoleku lõpetamine kvoorumipuudumisel.

Koosoleku avab teine abiesimees
R. Penno kell 17.21 min.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi
O. Gustavson.

1. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:
1. surnud kindral-major Gustav Kunose perekonna pensioniseaduse rahaasjanduse komisjoni;

2. Tallinna tehnikumis õppijaile kaitsevæteenistusse ilmumiseks ajapikenduse andmise seaduse riigikaitse komisjoni.

Juhataja: Üldkomisjoni aruandja rkl. Lauri puudumisel jääb vahele 1. päevakorra-punkt — kooperatiivühisuste ja nende liitude seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

Maakomisjoni aruandja rkl. Leps'i puudumisel jääb vahele 2. päevakorra-punkt — riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. Mikhelson'i puudumisel jääb vahele 3. päevakorra-punkt — eksportkrediidi kindlustamiseks riikliku garantii andmise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. Tonkman'i puudumisel jääb vahele 4. päevakorra-punkt — lina ja linaseemne hoiu ja veo kontrolli seadus — I lugemisel.

Riigikogu pöörab tagasi vahelejäänud päevakorra-punkt 3. juurde.

2. Eksportkrediidi kindlustamiseks riikliku garantii andmise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Mikhelson.

(Pealkiri.)

J. Vilms: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vastaksin härra Martna'le ja härra Majanduseministrile mõne märk-mega nende eilaste väidete puhul minu esinemise kohta. Härra Martna kõneles sellest, et väiketööstus kui sarnane ei vaja igapidi toetust ja et mina olevat öelnud, et suurtööstust ei olevat tarvis silmas pida ja tuleb temale käega lüüa. Mina ei ole seda öelnud ega mõelnud, et suurtööstuse peale käega lüüa tuleb, vaid tahtsin alla kriipsutada, et suurtööstus miljoneid toetust saanud on, kuna väiketööstus saanud ei ole, ütlesin, et see ei ole õige ja otsarbekohane majandusepolitika, kui anda suurtööstusele miljoneid, kuna väiketööstus oma töötajate arvu kui ka oma stabiilse olukorra peale vaatamata ei saa riiklikku toetust. Ilma riikliku toetuseta aga ei suuda väike- ja kesktööstus neid riiklikke majanduslikke ülesandeid täita, mis tal kahtlemata täita on ja täita tulevad. Mitte üksi suurtööstuse peal ei baseeru riiklik majandus ja riiklik kaubandusebilanss, see bilanss baseerub mitte üksi selle peal, et meie välja veame tööstusesaadusi, vaid ka selle peal, mis meie sisse veame. Riigikogu kõnetoolilt ja ajakirjanduses on korduvalt näidatud nende sadade miljonite peale, mis meie ilmaaegu tööstusesaaduste näol sisse veame ja mida meie väga hästi omas Eesti tööstuses valmistada võiksime. Ja ilma riikliku toetuseta, ilma abita niihästi kaubandus-tööstuskoja kui ka pankade poolt ei ole võimalik, et väike- ja kesktööstus suudaksid

neid ülesandeid täita, mida nad täitma peaksid ja võiksid täita.

Selle peale tahtsin ma tähelepanu juhtida, et ilmaaegu suurtööstus jällegi saab krediiti, kuna aga kesk- ja väiketööstus kuskilt abi ei ole saanud, ja need asutused, kes tema eest hoolitsema peaksid, nagu kaubandus-tööstuskoda ja valitsus, ei pööra ka tarvilikku tähelepanu väike- ja kesktööstusele.

Et Eestis 3 miljonit inimest peab olema, seda pooldan ma ka praegu, aga mina ei ole öelnud, et nad ainult põllumajandusse peavad mahtuma, aga Eestis, kui meie ka tööstuse põllumajandusele juurde arvame, peaks see arv ära mahtuma ja võib-olla veel suurema arvuni jõudma. Küsimuse tähtsus seisab selles, ütles härra Martna, mil viisil ja missugusel teel oleks võimalik rohkem tööd anda ja rohkem töövõimalusi luua. Kas suudab seda praegusel ajal suurtööstus, see on küsimus, mille juures kahtlema peab, sest suurtööstuses on kriis üle ilma, eriti Eestis, kus olud halvad on võrreldes suurtööstuse maadega, nii et kas suurtööstus suudab rohkem tööd anda kui seni, see on kahtlane, kuna mineval aastal nagu kuulsime, suurtööstus töötajate arvu poolest tagasi on läinud. Et välismaal eksportkrediiti pooldatud on, nagu Austrias ja mujal, see on õige. Aga on ka teisi maid, kus isegi sotsialistlik valitsus on, nagu Inglismaal, seal ei diskonteerita isegi Nõukogude veksleid. See näitab, et igal pool sotsialistid sel seisukohal ei ole, et Nõukogude veksleid head ja kindlad kaubaartiklite vastukindlustused on.

Suurtööstust on meil seniajani hellitatud, liiga hellitatud, ja kui see kaitse edasi kestab, siis ei saa oletada, et suurtööstus peaks olukorda ise parandama, peaks jõudma suuremaid palkasid maksta j.n.e. Need oleksid mõned märkused härra Martna sõnavõtu puhul.

Härra Majanduseminister läks oma ülevaates kergesti üle ja arvas, et vastuvaitlejad ei ole asjatundjad. Ühesõnaga — ärgu tuldagu rääkima. Ütleme, et see nii on, ja võib-olla ei ole meil asjatundjaid, siis aga võiksime tuua teisi tõendusi, mis on asjatundlikud, ja millele härra minister kui asjatundlikkudele tõendustele vastama peaks.

Kõigepealt tähendas härra minister, et ma ei olevat sellest seadusest aru saanud, kuna ma olevat rääkinud fondist ja mingist sisseveo krediidist. Mis puutub sisseveo krediiti, siis ei ole ma sellest sõnagi rääkinud, — mis näha ka stenogrammist. Seda on härra minister ise välja arvanud või kuulnud. Ma ei ole seda puudutanud, et sissevedu sellega kuidagimoodi soodustada saaks. Et ma seaduse mõttest ei olevat aru saanud, see on samuti vildak arva-

mine. Siin on ära segatud järgmised asjaolud. Kui vaadata vormiliselt selle garantiiseaduse peale, siis on loomulik, et kui garantiid antakse, riik ei maksa otsekohe vormiliselt raha. Aga sel ajal on ka sisuline külg, mis seisab selles, et kui meie kord shiiro anname, siis peab rehkendama ka selle väljamaksmisega. Sellepärast on selge, miks eksportkrediidi vastased nii väga kahtlaselt selle seaduse peale vaatavad ja arvavad, et riigil tuleb see summa kord korstnasse kirjutada kas täielikult või osaliselt. Selles seisabki mõte ja tegelik sisu, et see on öieti raha väljaandmine suurtööstusele riigi käest. Igakord kui meie garantiid anname, siis ka tegelikult kohustume antud garantiid summat välja maksma. Ja et see kartus olemas on, siis tegelikult loob see rahasumma mingisuguse krediidi fondi, mis võib välja antud saada, ja mida riik oma kodanikkudelt sisse peab võtma. See on päris selge, ja imelik on see, et härra Majanduseminister ette heidab arusaamise puudust. Meie igäiks oleme shiirodega tegemist teinud, ja peaaegu igäiks meist on pidanud shiirisid välja maksma, ja kui riik annab garantiid või shiiro, siis on see kõige lihtsam asi, et ka riik selle välja maksma peab, kui olukord selleks sunnib, neil alustel, mis näeb ette eksportkrediidi seaduse. Kui võtame seaduse punktid, siis näeme, et siin on räägitud suurtest riisikotest, nimelt §§ 1 ja 4. § 1 on öeldud, et krediit määratakse tekkinud kahjude katteks. § 4 aga öeldakse, et kui garantiisummadest ei jätku, siis täiendatakse kahjude katteks jällegi seda fondi riigi eelarve korrast.

Edasi seletuskirjas räägitakse suurest riisikost, mis tundmatutel maadel ja välisturgudel, eriti Nõukogude Venemaal olemas ja mida harilikud eraseltsid oma peale ei võtvat. Nii et selgesti on öeldud, et kahjud kaetakse, tähendab riisiko on olemas ja siis on ka loomulik, et riik vahest peab summast välja maksma. Ka härra Majanduseminister ütles ise, et see väljamaksmine mõnel juhul ette võib tulla. Kui ette tuuakse, et sisuliselt mina asja ei tunne, võiks siiski kaaluv olla ühe pangadirektori arvamine, keda ma konsulteerisin krediidiseaduse puhul, ja kes minu küsimise peale: kas annaksite Teie kui pangadirektor vekslitele garantiid, nagu riik seda teeb? — ei öelnud midagi, vaid hakkas naerma. (V a h e l h ü ü e.) Just see see küsimus ongi. Siin ei ole mingit võimalust anda küsimusele majanduslikku värvi, vaid see on poliitiline küsimus. (V a h e l h ü ü e.) Võib-olla Teie naerate selle küsimuse üle, ja ma saan sellest ka aru, sest teile on see üheks võimaluseks toetada suurtööstust ja selle kaudu anda töölistele töövõimalusi. Majanduslikud kahjud Teid siin ei huvita. Teile on

see muidugi naiiv küsimus, aga riigi kodanikule, kes selle hiljem peab välja maksma, ei ole see mitte naiiv, vaid üsna tõsine küsimus. (V a h e l h ü ü e.) Seda võib mitmel viisil teha. Seda võib teha suur- ja väiketööstuse kaudu, ja mitmed viisid ja teed on selleks majandusepoliitika olemas. Võib igat moodi küsimuse juurde minna. — Edasi, Läti börsikomitee esimees Birkan ütleb sõna-sõnalt Läti eksportkrediidi seaduse arutamise kohta järgmist: „Sellele küsimusele peab liginema suure ettevaatusega, mis selgub reast väga kaaluvatest põhjustest. Selle juures on vaja tähendada, et omalajal, kui riigile oli tehtud suur kahju riikliku garantii kaudu, saeima poolt võeti vastu seisukoht, mis keelas anda igasugust garantiid riigi poolt.“ Seal on juba näppe kõrvetatud riikliku garantii andmisega, ja sellepärast peaks ometi Läti börsikomitee esimeest, kes majanduse asju tunneb, võtma kui asjatundjat selles küsimuses ja tema sõnu peaks tõsiselt kaaluma. Edasi ta ütleb, et riigil selleks mitte raha ei ole, sest Läti riik on väike ja võrdlemisi vaene. Et meie riik mitte rikkam ei ole, seda teame väga hästi, ja et meie riik väikesem on kui Läti, seda teame ka.

Edasi Austria kogemusi sellel alal. Viini linnavalitsus garanteeris 100.000.000 shillingi ulatuses Venemaalt kaubatellimisi, siis aga lõpetas ta garantii andmise ära, kui vähem kui pool summast välja oli antud. (V a h e l h ü ü e.) Noh, ega ka kätte veel ei ole saanud. — Peale selle määras valitsus omalt poolt 100 miljonit shillingit. Hiljuti andis majanduseminister aru sellest käigust, kuidas eksportkrediiti on kasutatud ja müssuguseid tulemusi see andnud. Nii on selgunud, et 2½ aasta jooksul on jaotatud 36,4 miljonit shillingit 100 miljonist shillingist. Enamlased on 60 milj. shill. summast, mis vekslitena antud, tasunud kõigest 7,3 miljonit shillingit või 1/10 vekslisummast. Meie arvates on see 2½ aasta jooksul liiga vähe. Kui ka meile nii hakatakse maksma, siis muutub see eksportkrediit külmanud laenuks, ja ei tea, millal selle kätte saame.

Lõpuks tähendas Majanduseminister, ei ole midagi tarvis karta, sest olgugi, et see seadus on raamiseadus, saab asi aetud korralduskult ja midagi juhtuda ei saa ning ei tohigi juhtuda.

Siis küsiti rkl. Penno poolt, et kas see on õige, et on antud välja garantii juba enne kui seadus esitati. Ma võiksin küsimust täpsemalt vormuleerida, sest see ei ole enam kellegi saladus, see on teada ametiasutustel, sellest on linna mööda kuulda ja lõpuks võiks ka siin tõsiselt kõneleda. Sellepärast ma küsin, kas vastab tõele, et enne selle seaduse arutamist 300-miljonilise summa arvel, mis eksport-

krediidiks määratakse, on garantii antud Nõukogude Vene vekslile, millest Pika-laenu Pangast 50 miljonit välja makstud. Kas see on tõsi? Kuid see peaks tõsi olema! See näitab, kui koduselt on asju aetud, kuigi seadus ei ole veel vastu võetud. Kui seadus ükskord vastu võetakse, siis on see halb pretsedent seaduse täitmise mõttes. Eksportkrediidi kinnitamise seadus on ilus pühademuna, pealt värvitud ja sile, kuid sisuga ei taheta lasta tutvuneda.

M. M a r t n a: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul on kahju, et ma härra Vilms'i väidete puhul veel kord sõna pean võtma, mis selle seaduse arutamise juures ajaviitmine on. Härra Vilms ei taha senistest seisukohtadest loobuda, et ainult väiketööstus ja väikeettevõtte see oleks, mis riigi toetust ja soodustust väärrib, ja mitte suurtööstus. Ma viimasel korral ei ulatunud niikaugele, et ma oleksin kõneleja tähelepanu juhtinud sellele, et eksportkrediit mitte üksi suurtööstuse jaoks, vaid ka väiketööstuse jaoks mõeldud on, kui see ainult siit eksporteerib, nagu me soovime. Härra Vilms arvab, et käsitöö- või väiketööstuseettevõtte, kui ka väikemaapidamine, see on meie rahva ja maa õnnelikuks käekäiguks küllaldane. Minu arvates see viiks paar aastasada meid tagasi. Et majanduslik riik sel teel eduline saaks olla, et Eesti Vabariiki sel teel veepeal saaks hoida, seda tõeks tunnistada ei saa, ja suurem osa Riigikogu liikmeid seda väidet pooldada ei või. Eksportkrediidi seadus on selleks mõeldud, et meie majandust ja põllumajandust, niipalju kui selle seaduse abil võimalik on, edendada. Ma arvan, et nihästi härra Vilms kui ka keegi teine põhimõtteliselt selle vastu ei saa olla, see on seaduse sisu ja tuum. Kui sellel puudusi on, siis tuleb neid parandada, ja nagu Majanduseminister eila oma kõnes näitas, ei ole need puudused, mis siin ette toodud, sellased, mis takistaksid seaduse vastuvõtmist. Ma rõhutan veel kord seda, et need puudused, mis härra Vilms ette tõi, ei kuulu nende hulka, mis takistaksid selle seaduse vastuvõtmist.

Aruandja M. Mihkelson (lõpu-sõna): Härra Vilms'i väidetele, nagu tekiksid suuremad raskused selle seaduse teostamisel ja nagu võiks sellel halbu tagajärge olla, võiks vastata, et Soomes maksab see seadus üle 6 aasta ja seal ei ole veel ühtki juhust olnud, mil riigil oleks tulnud garantiid lunastada. Teisi küsimusi selgitati juba eile käesoleva seaduse I lugemisel põhjalikult ja rahuldavalt, mispärast teen ettepaneku, eksportkrediidi kindlustamiseks riikliku garantii andmise seaduseelnõu pealkiri vastu võtta.

Pealkiri võetakse vastu.

(§ 1.)

R. Kuris: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Teistes riikides, eeskätt meie naaberriigis Lätis, on tarvitusele võetud kord, mille järgi need garantiid määrab Vabariigi Valitsus Majanduseministri ettepanekul. Samuti ei ole ka igalpool garanteerimise summa ulatanud 75%, kuna ma eisel sõnavõtmisel juba näitasin, et välisturul neid veksleid isegi ei hinnata kõrgemalt kui 70% võrra. Sellepärast teen selle paragrahvi puhul järgmise paranduse-ettepaneku:

kolmandas reas sõnade: „Majanduseministril õigus eksportkrediidi komitee ettepanekul“ asemele võtta: „Vabariigi Valitsusel õigus Majanduseministri ettepanekul“ ja sama paragrahvi viimases reas „75%“ asemele võtta „50%“.

Aruandja M. Mihkelson (lõpusõna): Komisjoni nimel ei saa ühineda tehtud ettepanekuga.

R. Kuris'e ettepanek lükatakse tagasi 31 häälega 17 hääle pooltolemisel.

§§ 1—4 võetakse vastu.

(§ 5.)

Majanduseminister M. Pung: Vabariigi Valitsus otsustas teha Riigikogule ettepaneku,

asendada selles paragrahvis sõna „Majanduseministri“ sõnaga „Vabariigi Valitsuse“.

Aruandja M. Mihkelson (lõpusõna): Rahaasjanduse komisjoni nimel ei saa käesoleva ettepanekuga ühineda.

Majanduseministri ettepanek võetakse vastu.

§ 5 võetakse vastu ühes parandusega.

§§ 6 ja 7 võetakse vastu.

Juhataja: Seaduseelnõu II lugemine on lõpetatud.

Riigikogu asub vahelejäänud päevakorrapunkt 1. arutamisele.

3. Kooperatiivühisuste ja nende liitude seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Laur.

Juhataja: Selle seaduseelnõu II lugemisel on jäänud ära teksti ettekandmine, niisamuti jääb ära see ka III lugemisel.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

Juhataja: Riigikogu asub vahelejäänud 4. päevakorrapunkti juurde.

4. Lina ja linaseemne hoiu ja veo kontrolli seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja K. Tonkmann: Austatud Riigikogu liikmed! Rahaasjanduse komisjon ühines Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõuga ja seletuskirjaga ja ei teinud seaduses ühtki parandust, välja arvatud mõned väiksed redaktsioonilised parandused. Esinen Riigikogule ettepanekuga,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Kornell: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meie kuulsime siin eelmisel Riigikogu koosolekul, et põllupidajate maksukoorem on tõusmas uute kinnisvaramaksude kinnitamisega. Sissetulekud aga on vähenenud põllumajanduse saaduste hindade languse tõttu. Nende põllumajanduse saaduste hulka, mille hinnad suurelt langenud, tuleb arvata ka lina. On enam-vähem püütud kaitsta põllumajanduses teraviljakasvatust, kuid linakaitsest pole aga seni ei Riigikogu ega Vabariigi Valitsus huvitatud olnud. Kui vaatame andmeid, siis leiame, et lina siiski meie põllumajanduses üht väga tähtsat osa etendab. Kahjuks ei ole mul praegu käepärast statistika keskbüroo andmeid 1930. aasta kohta, — need andmed ilmuvad alles juuni- või juulikuul. Küll on aga mul käepärast 1929. aasta statistika keskbüroo andmed väliskaubanduse kohta. Siit leiame, et põllumajanduse ainete väljaveost on esimesel kohal või, mida on välja veetud 12.359 tonni 35.570.000 krooni väärtuses. Teisel kohal väljaveos on lina, mida on välja veetud 5.865 tonni 8.549.000 krooni väärtuses. Alles kolmandal kohal on lihakaubad, mida aga oleme katsunud kaitsta hindade kõikumise eest juurdemaksudega peekoni eest. Linale, mis seisab põllumajanduse ainete väljaveos teisel kohal, ei ole senini mingit kaitset antud. (Vahelhüüe.)

Juhataja: Ma palun rahu!

A. Kornell: Kui meie sellega tahaksime edasi jõuda, et hakkame süüdlasi otsima, siis meie õieti ei tee. Võib-olla on viiga tehtud ühelt- või teiselt poolt, aga ega see asja ei paranda, kui hakkame siin süüdlast otsima. Meie peame ikkagi teed leidma, kuidas asja edasi viia. Meie rühm ei ole ükskõikseks jäänud linakasvatamise vastu. Omal ajal, kui meie rühma kuuluv inimene Põllutöoministriks oli, töötati

välja linaväljaveo kontrolli seadus. See seadus jäi aga kaubandus-tööstusministeeriumi seisma, ja seda ministeeriumi juhtis tookord põllumeeste kogude inimene. Kui selle asjas süüdlast tahate otsida, siis leiate selle omast rühmast. Igatahes süüdlase otsimisest ei ole tulu, ja mina ei ole selleks sõna võtnud, et kedagi süüdistama hakata, vaid käsitan küsimust, et näidata, kuidas lood linakasvatusega on.

Selgub, et aasta-aastalt on lina väljavedu kahanenud. 1929. aastal veeti välja kõigest 65% sellest arvust, millisel määral veeti lina välja 1923. kuni 1927. aastani. Linaturu konjunktuur halvenes meil juba 1928. aastast alates, mille juures hinnad langesid märksa 1929. aastal. Ja vahekorral on selline, et kui makseti 1928. aastal ühest kilogrammist linakiust 162 senti, maksis linakiu kilogramm 1929. aastal vaid 146 senti. Praegu on teada, et Võru-Petseri lina keskmine hind on 4 krooni leisik, see teeb välja kõigest 50 senti kilogramm. Siit näeme, et hinnad, mis olid varemalt, on kolmekordselt langenud. On arusaadav, et linakasvatamine läheb tagasi. Meie peaksime kindla seisukoha võtma, kas tahame linakasvatamist Eestis hävitada või tahame seda raskest kriisist ajast üle aidata. Praeguse olukorra juures kipub välja kujunema seisukord, et linakasvatus kui niisugune on mõistetud surmale. Mina ei ole eriteadlane ja ei ole tulnud siia lahendama probleemi, kas on tarvis edendada linakasvatust ja kas ei ole mitte otstarbekohasem lina asetada juurviljaga, et arendada rohkem karjakasvatust. See küsimus peaks rohkem huvitama valitsust, ta peaks ühes eriteadlastega selle küsimuse kaalumisele võtma, ja arvestades linaturu konjunktuuriga ja linakasvatuse tähtsusega sellest omad järeldused tegema. Viimasel ajal on linakasvatamise edendamisele ja tõusule takistuseks olnud madalad linahinnad. Linakasvatamises on meil senini puudunud kindel süsteem, tihtipeale on talupidajad kas suurendanud ehk vähendanud lina külvipindala, mille juures arvestati eelmise aasta hindadega. Olles heas lootuses lina tasuvuse kohta suurendati külvipindala, kuid realiseerimisele asudes selgus, et hinnad on langenud ja loodetav tasu jääb saamata. Praegu seisab paljudes taludes mitte ühe, vaid koguni kahe aasta lina realiseerimata. Meie teame, et linakasvatamine nõuab põllumehele suuri kulusid. Põllumehed on osa kulusid kandnud, on lina poolharituna kätte saanud, aga realiseerimise võimalusi ei ole. Sel põhjal on linakasvatatajad, eriti aga Petserimaal, suurtes raskustes. Petserimaal, kus liivased maad ja kus puuduvad kultuurkarjamaad, on raske mõjukalt arendada karjakasvatust. Samuti ei saa seal

ka täiel määral arendada teraviljakasvatust. Lina on olnud senini Petserimaal peamiseks sissetulekuallikaks. Nüüd on hinnad aga niivõrt langenud, et linakasvatamine end enam ära ei tasu. „Uue Talu“ andmete järgi oli keskmine lina müügihind Petserimaal 8 krooni puud, kuna mujal maksis 4 krooni puud. Nii näeme, et sarnaste hindade juures praegu linakasvatamine tootmise kulusid ei kata. Kui meie ka vähegi huvitatud oleme Petserimaa ja osalt ka Võrumaa põllumeeste saatusest, siis tuleb siin radikaalsemaid abinõusid otsida linakasvatuse kaitseks. On teada, et linakasvatust on olnud nendes maakondades nii mõnelegi talule peasissetulekuallikaks. Pealegi ei ole linakasvatusest huvitatud mitte ainult üksikud väikesed grupid talupidajaid, vaid sellest on huvitatud suurem osa nii suur- kui väikekohapidajast ja isegi põlisest. Igaüks neist on teatud maa-ala lina alla külvanud, ja alati on olnud lina-seeme see, millest sügisel on saadud esimesed sissetulekud maksude tasumiseks.

Kui vaatame linakaitset mujal, siis näeme, et Lätis on maksma pandud linamonopol, mis on andnud seal häid tulemusi. Läti põllumees on võinud linast märksa suuremat tasu saada kui meil. Seepärast, võttes täna sõna ja rõhutades seda, et hindade languse tõttu on linakasvatust sattunud raskustesse, kriipsutan alla vajadust, seda küsimust tõsisemale kaalumisele võtta. See seadus, mis täna meile on esitatud, ei lahenda täies ulatuses seda küsimust. Ta on üks samm edasi, sest meie teame, missuguses korras meil seni lina välja veeti, seda võltsiti, mille tõttu tihtipeale välisturgudel usaldus kadus meie linasortide vastu, ja seepärast on arusaadav, et linaväljaveo kontrolli maksmapanemine sel alal tingimata paremusi annab. Aga ma usun ka, et need hinnatõusud, mis meie selle seaduse vastuvõtmisega kätte saame, on niivõrt väikesed, et nad kaugeltki seda küsimust täies ulatuses ei lahenda. Praegu on linakaubitsemise alal hulk inimesi tegutsemas. Näiteks on ainuüksi Antsla alevikus ligi 8 linakaupmeest. Igaüks neist tahab elada. On teada, et juba vanast ajast olid linakaupmehed rikkad mehed. On arusaadav, et linakaubitsemise alal, kus inimesed ei tea linahindu, on suured soodustused olnud linakaupmeestele „hea äri“ tegemiseks. Kui võtta tarvitusele see süsteem, mis Lätis maksma pandud, siis loomulikult kaoks vajadus niisuguse suure arvu ülesostjate järele.

Vastuvõetav seadus annab ka paremuse linakasvatamiseks selles mõttes, et need summad, mis võetakse lina ja lina-seemne väljaveolt, tarvitatakse osalt ka agronoomilise nõuande peale. Seniajani

ei ole meil mingit agronoomilist nõuannet sel alal olnud. Meil ei ole levitatud paremaid linasorte, vaid igaüks on seda ise omaette arendanud. On tihti ette tulnud, et linakaupmehed, kes seemneid müüvad, on pakkunud võltsitud ja segatud kaupa, mis loomulikult ei ole mõju avaldamata jätnud linakasvatuse tulemuste peale.

See seadus pakub teatud soodustusi linakasvatamiseks ja tahab asja edasi viia. Kuid selle seaduse vastuvõtmisega ei tohiks valitsus küsimust veel lõplikult otsustatuks lugeda, vaid seda peaks veel kaaluma, et oleks võimalik linakasvatust arendada eriti Võru- ja Petserimaal, ja otsima radikaalsemaid abinõusid selleks, et linakasvatust kaitsta, sest kui linakasvatus hävinend, on selle juurde pärast raske tagasi tulla.

Aruandja K. T o n k m a n (lõpusõna): Austatud Riigikogu liikmed! Härra Kornell tähendas muu seas, et nende ridadesse kuuluv Põllutööminister olevat esitanud käesoleva seaduseelnõu, millise aga kaubandus-tööstusminister, kes olevat põlumeeste kogude tegelane olnud, roheline kalevi alla pannud. See ei ole õige. Härra Soonberg, olles Põllutööminister, esitas seaduseelnõu Vabariigi Valitsusele... (V a h e l h ü ü d e d.) 13. juunil. Valitsus esitas selle 9. juulil 1929 Riigikogule. Riigikogu andis selle seaduseelnõu Vabariigi Valitsusele tagasi uuesti kaalumiseks. Kui härra Kornell ütleb, et see seaduseelnõu läks kaubandus-tööstusministri kätte, kes olevat kuulunud põllumeeste kogudesse, siis siin härra Kornell eksib, sest 1) ei ole kaubandus-tööstusministri ülesandeks olemas, vaid on Majanduseministeerium ja 2) Majanduseministeeriumi juhtis tol ajal koonduse ridadesse kuuluv härra Zimmermann. Tähendab härra Kornell tõendas seda tõiasja, et seaduseelnõu olnud härra Zimmermann'i roheline kalevi all. Ma juhin tähelepanu sellele, et koonduse ridadesse kuuluvad inimesed võiksid neid asju arutada oma rühma toas. Mis peaks see Riigikogu huvitama, et see seaduseelnõu on seisnud härra Zimmermann'i roheline kalevi all. (V a h e l h ü ü e.) Ma kuulasin hoolega, kuidas Teie kõnelesite. kus asjakäik oli niisugune, selleks on faktid olemas. Põllumeeste kogude käes ei ole olnud Majanduseministeeriumi juhtimine. (V a h e l h ü ü e.) See ei osutu õigeks.

Edasi tähendas härra Kornell, et meil tuleks sisse seada linamonopol, aga samal ajal ütles härra Kornell, et ilmaturul on linahinnad langenud. Kui monopol sisse seatakse, kuhu siis linad pannakse? Edasi tähendas kõneleja, et ei ole märgata linahinna tõusu. Kui linahinna tõusu ei ole märgata, mis siis peab tegema? Kõneleja

soovitas linakasvatust arendada, ja kui linakasvatuse arendamine on meid niikaugele viinud nagu praegu oleme, siis oleks pidanud seda Põllutööminister nägema ja mitte laskma põllupidajaid sellisesse olukorda sattuda, et neil suured linatagavarad käes on. Nüüd korruga ütlete, et linu on palju, ja praegune valitsus ei tea kuhu seda panna. Nii et siin ei ole sisuliselt selle seaduseelnõu juures vastu vaieldud, sellepärast teen ettepaneku, seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

O. K ö s t e r (isikl. asj.): Isiklikus asjas sõna võttes pean õiendama mõned asjaolud, mis rkl. härra Tonkman ette tõi. Minu poolt oli esitatud, kui mina olin põllutööminister, Vabariigi Valitsusele lina väljaveo kontrolli seadus, samal ajal ka kala väljaveo kontrolli seadus. Need läksid Vabariigi Valitsusse, ja Vabariigi Valitsusest anti need seisukohavõtmiseks kaubandus-tööstusministri ülesandeks. Seal komisjoni kaudu maeti nad maha. Et need seadused käiku ei saanud, siis ei olnud nad ka käesoleva seaduse juurde ära märgitud. (V a h e l h ü ü e.) Seda küll, seda ma arvan. See seadus aga, mis jõudnud Riigikogusse, on ka nüüd vastavalt — uuesti algatatuna — ära märgitud.

5. Lina väljaveo kontrolli seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja K. T o n k m a n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! (V a h e l h ü ü d e d.)

J u h a t a j a: Ma paluksin Riigikogu liikmeid, kui teie omavahelisi asju õiendate, kuidagi tasemini seda teha, muidu meie ei saa asju arutada.

Aruandja K. T o n k m a n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsuse poolt Riigikogule esitatud 9. juuli 1929. aasta seadus oli rahaasjanduse komisjonis arutamisel. Et vahepeal oli uus valitsus moodustatud, andis rahaasjanduse komisjon selle seaduseelnõu valitsusele seisukoha võtmiseks. Praegune valitsus esitas uue seaduseelnõu, ja rahaasjanduse komisjon kasutas käesolevat seaduseelnõu materjalina eelmises päevakorra-punktis vastuvõetud seaduseelnõu juures. Seepärast esineb rahaasjanduse komisjon ettepanekuga,

lina väljaveo kontrolli seadus arutamisel ära võtta.

Ettepanek võetakse vastu.

Koosolekut asub juhatama esimene abiesimees M. Martna.

6. Piimatallituste võrgu korraldamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Martinson: Piimatallituste-võrgu suhtes on Riigikogu komisjonides kui ka Riigikogus mitmel puhul juba varemalt kõnet olnud ja on ära märgitud, et meie piimatallituste-võrk on ebaloomulikult arenenud. Käesolev seadus tahab selle võrgu korraldamiseks kindlad alused luua, et tulevikus enam võrgu korraldamises ebasammusid ei saaks teha. Seadusega luuakse komitee, kes määrab kindlaks või vaatab järele, kui tahetakse ellu kutsuda piimaühing või koorejaam, kas neis piirides, kus seda tahetakse, on see võimalik või mitte. Komitee otsused kinnitab põllumajanduse osakonna direktor ja nende otsuste peale on võimalik edasi kaevata Põllutööministrile, kelle otsused juba lõplikud on. Nii et käesolev seadus hoiab ära väärnähted, mis sellel alal esile tulla võiksid, ja seab üles kindla korra, nagu tähendasin, et kui ühing või eraisik tahab ühismeiereid või koorejaama asutada, peab sellelt komiteelt vastava nõusoleku saama.

Teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

R. Penno: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Piimatallituste-võrgu korraldamise küsimused on Riigikogus mitmel puhul kõne all olnud. Muu seas meie teame, et juba eelmise valitsuse ajal eraviisil on mitmesuguseid nõupidamisi peetud piimatallituste-võrgu korraldamiseks selles mõttes, et üleliigset võistlemist ära hoida ja viia piimaühisusi kokkuleppele selleks, et neid elujõuliseks teha. Omal ajal, selle ministri määrusega korraldatud komitee kohta on ajakirjanduses õige tugevalt sõna võetud sel puhul, kui see komitee välja kuulutas piimaühingute liikide neli klassi, I, II, III ja IV klass. millistest esimesed kaks klassi piimaühinguid pidid töötama, III liik veel vaatlemisele pidi jääma ja IV liik pidi sulgemisele kuuluma. Sellega on piimaühingute-võrgu korraldamise komitee, nagu teda ka siis nimetati, tegevust hinnatud ja on siiski tunnistanud, et selle avaliku arutamise juures on nii mitmeleegi piimaühingule liiga tehtud. Seda näitab ka komitee tegevus, kes oli sunnitud revideerima esialgset liigitust ja viimasest liigist pidi üle viima mõned kõrgematesse liikidesse. See ei olnud loomulik. Kui ajakirjandus sellele tähelepanu juhtis, siis on sellest loobunud ja ainult piimaühingute kõrge-

masse klassi üleviimist publitseeritud. Piimaühingute-võrk on meil kujunenud ebanormaalseks, ja siin paratamata on vajadus korrektiivide järgi. Seaduseelnõu, mis praegu meil arutamisel, tõkestab uute piimaühingute asutamist ja koorejaamade tekkimist. Uute piimaühisuste asutamine ja koorejaamade tekkimine on viidud seadusega valitsuse kontrolli alla, ja vastavalt komitee otsusele annab Põllutööministeerium luba uute piimatallituste tekkimiseks. Iseenesest täiesti normaalne ja soovitatav nähe, kuid ega see veel ei paranda ja ei vii edasi meie piimaühisuste-võrgu korrastamist, kui meie ainult uutele juurdetulistajatele tõkkeid teeme. On vaja igatahes abinõusid selleks, et ka olemasolevaid mõjutada koostööks ja normaalseks tegutsemiseks. Selleks annab ju Vabariigi Valitsusele võimalust meie maatulunduse kapital, kes finantseerib elujõulisi ühinguid ja ainult neid ühinguid, kes loomulikult peale uurimist seisukohad omaks võtnud, mida maatulundusekapitali nõukogu neile ette kirjutab. Meie teame, et piimatallituste ja koorejaamade võrgu tekkimisel on suurel määral süüdi meie eksportöörid, kes oma vahel võistlevad. Need eksportöörid olid ühtlasi piimatallituste sisseseadete müütajad, ja et kindlustada omale teatud kvantumit võid, hoolitsesid nad selle eest, et tekiks tarvilik hulk meiereisid, ja võistlesid sagedasti üksteisega. Ma võin üksikuid näiteid tuua sealt, kus ühispiimatallitused ei tekkinud sugugi eksportööride õhutusel, vaid kus eksportöörid ise oma erapiimatallitusi asutasid ja kus selle tõttu võistlus veel ebanormaalsem oli, kui ühispiimatallituste vahel. Mina isiklikult elan niisuguses piirkonnas. Meil on seal kaks erapiimatallitust, mis tegutsevad kahe eksportööri algatusel. Nad võistlevad üksteisega ja on loonud rea koorejaamu peaaegu üksteise külje alla ja töötavad loomulikult ka kahjuga. Siin on ka vaja korraldavat kätt. Missugused abinõud siin on, seda peab valitsus ise teadma. Valitsusel on suur abinõu sellega, et tema litsentside väljaandmise puhul neile teatavad ettekirjutised teeb, et ebaterve võistlus kaoks. Kui vaatleme seda seadust, mida põhimõttelikult toetama peaks, mis on sihitud koorejaamade ja piimaühingute tekkimise tõkestamiseks, siis ühe küsimuse kohta tahaksin siiski tähelepanu juhtida. Minu arvates on selles seaduses kaugemale mindud, kui vajalik on. Seaduse esimeses paragrahvis loeme: „Isikud, asutised ja ühistegelikud ühingud, kes soovivad avada piimatööstust, olgu see piimatallituse, koorejaama või piimavastuvõtupunkti näol, peavad selleks nõutama luba.

Selle nõude alla ei kuulu üksikud ma-

japidamised, kus ümber töötatakse ainult omast karjast saadud piima.“

Esiialgu näib, et see paragrahv nagu oleks täiesti vastuvõetav. Kui meie aga ligemalt analüüsimise selle paragrahvi sisu, siis näeme, et siin on ette nähtud kord, kuidas niisugused piimaühingud ja koorejaamad võivad tekkida. Need võivad tekkida lubaandmise korras. Kui need tekivad ilma loata, siis Põllutöoministerium sulgeb need administratiivviimuga. Kui vaatame § 1, mis seda nõuet käsitleb, siis näeme, et siia alla kuulaksid ka säärased piima vastuvõtupunktid, mida rohkem kui üks majapidamist ise oma piima kokkuvõtmiseks loovad. Kui üksik põllupidaja isiklikult oma piima ära viib meiereisse, siis selleks temal ei ole vaja mingit luba selle seaduse § 1 mõtte kohaselt. Kui kolm põlluharijat oma piima kokku veavad ja seda siis viima hakkavad meiereisse, siis on selle seaduseelnõu sisu kohaselt vaja luba soetada. (V a h e l h ü ü e.) Piima vastuvõtupunktides ei töötata piima ümber. (V a h e l h ü ü e.) Ei, kuulge, — selle nõude alla ei kuulu üksikud majapidamised, kus ümber töötatakse ainult omast karjast saadud piima, aga piima vastuvõtupunktides mingit ümbertöötamist ei ole, sinna tuuakse ainult piima kokku. (V a h e l h ü ü e.) No jah, siin on öeldud, ükskõik missugune piima vastuvõtupunkt avatakse, — olge head, tulge luba küsima ministeeriumist, ja kui ei tule, siis sulatakse vastuvõtupunkt. Siin tehakse põllupidajaile võimatuks oma huvide kaitseks välja astuda. Ma olen piirkonnas, kust piima võib viia kas Rakverre või saata raudteejaamast Tallinna või müüa erameiereile. Kui nüüd seal talupidajad kokku löövad ja selgub, et kohalik erameierei ei taha üldiste hindadega võrreldes piima eest tarvilikul määral maksta, siis, olge head, lüüa vastuvõtupunkti, et piima Tallinna saata või Rakverre viia, siis ei saa seda muidu teostada, kui muritse luba. Üksikul talupidajal viia 4 kilomeetri peale oma piima on võimata. Loomulikult on vaja suuremal arvul koondata, et piimaviimine majanduslikult tasuv oleks. Teie tahate selle seaduse järgi asja niisuguseks teha, et igaüks on krepoteeritud oma piimaühingu külge. Minu arvates isenesest see kuidagi lubatav ei ole. Kui tahate seda, et üks piimaühisus ei tohi teise piirkonda vastuvõtupunkte lüüa, siis on see kuidagi arusaadav. Sellele nõudele mina ka ei saaks vastu vaielda. Aga kui põllumehed isekeskis kokku astuvad teatavateks ülesanneteks, siis ei tohiks see keelatud olla, aga selle seaduse mõtte kohaselt on see keelatud ja siin läheme kaugemale, kui kunagi enne mindud ja kui minna tohime. Minu ar-

vates piima vastuvõtupunktide sisseviimine seadusesse, eriti registreerimise mõttes, ei ole otstarbekohane. On öeldud, et kui nad ilma loata tegevust algavad, siis võib neid administratiiv korras sulgeda. Siin on minu arvates nii kaugele mindud, et me seda seaduse osa peame muutma. Talupidajatele see soovitav ei ole. Selle vastu peab võitlema, et uusi kapitale ei investeeritaks piimatööstusse, kui veel senistelgi koormatust ei ole. Uute piimaühingute loomine ja koorejaamade juurdehitamine nõuab uusi kapitale, aga vastuvõtupunktideks ei ole muud vaja, kui platvorm üles seada ja see mingit kulu kellelegi ei tee. Aga nüüd siin dragooniliseks minna, et iga piimaühingu piirides iga kodanik on kohustatud just sellele piimaühingule piima saatma ja et tal võimalust ei ole mujale viia, vaat' seda, minu arvates, meie ei tohi lubada. (V a h e l h ü ü e.) See on selge sõnaga öeldud ja selge järeldus, mis sellest seadusest teha võib. Minu arvates on küllalt, kui meie tõkestame meiereide ja koorejaamade tekkimist ja neile lubaandmise selle seaduse alusel valitsusele jätame. See on päris loomulik ja seda teed tuleb käia, aga nüüd iga üksiku põllumehe piima käsutama hakata, minu arvates see ei ole otstarbekohane ega pole selleks mingit vajadust.

Põllutööminister A. J ü r m a n: Rkl. härra Penno läks kaugemale, kui see seadus seda ette näeb. Selle seadusega meie ei saa muud kätte, kui korraldada seda, et mitte ühisused kui ka erameiereid ehk eraisikud ei läheks ühest kohast teise piirkonda piima omale kokku võtma. See on selle esimese paragrahvi sisu. Härra Penno aga rääkis juba ühispiimasaatmisest või ühisveost. Seda see seadus sugugi ei puuduta. Ühispiimavedu võib korraldada ja piima saata sinna, kuhu tahetakse, aga on ära keelatud piima kokkuvõtt piima ümbertöötamiseks. See on see seaduse sisu. Ühisvedu meie pole tahtnud keelata ega takistada.

R. P e n n o: Toon Teile ühe näite. Kahel piimatallitusel mõlemil on oma vastuvõttekorraldus, ja põllumehed on kahes usalduseühingus, kus üks usalduseühing müüb ühele ja teine teisele piimatallitusele oma liikmete piima. Kui need usalduseühingud mitte ei vea, vaid annavad otsekohe teistele või neile kahele piima ümbertöötamise punktile, selle järele, kumb soodsamaid võimalusi pakub, siis teie seletuse järele, kui mõni ühest kohast on vedanud, teisel piimatööstusel, kes samas kohas on, ei ole võimalust tulla piima sealt ära viima — Teie seletuse järele võivad seda ainult põllumehed ise

teha. Minu arusaamise järgi see ei ole kuidagi õigustatud, pealegi, kus meil piimaühingute ja koorejaamade võrk täitsa segi on. Kui põlluharijatele keelatakse ühe juurest teise juurde minna, siis on see nagu tahetaks piima piimatalitustele krepsteerida. Piima vastuvõtu ühingul ei ole midagi ühist kapitali mahutamise, ja sellepärast piima vastuvõttepunktide tekkimine ei tohi sarnane olla koorejaamade tekkimisele, mis erilise lubasaamise korra alla käiks.

Aruandja M. Martinson (lõpuseona): Vististi peaks selge olema, mis tähendab piima vastuvõttepunkt, ja teisest küljest selge olema seaduse otstarve.

On õige, et igal piimaühingul peab kindel raioon olema. Kui seda ei ole, siis loomulikult investeeritud kapital ei tasu ennast. Senini on püütud laenuandmisega piimaühisuste-võrku reguleerida. Kuid on eraettevõtjaid, kes ei tule maatulunduse kapitalist laenu saama, vaid seda kapitali mujalt leiavad.

(Koosolekut asub juhatama teine abiesimees R. Penno.)

Kui kaks, kolm põllumeest koos piima kuhugile saadavad, siis ei ole see veel piima vastuvõtupunkt, ega saa minu arusaamise järgi selle mõiste alla käia. Kui piima vastuvõtupunkti mõiste käesolevast paragrahvist välja jätta, siis võiks üks ühisus või eraettevõtja teise raiooni piima kokku võtma minna. Sarnased piima vastuvõtupunktid ei või lubatud olla. Kui aga põllumehed isiklikult tahavad piima teise meiereisse viia, väljapoole oma raiooni, siis loomulikult käesolev seadus selleks takistust ei tee. Nii et piima vastuvõtupunktid kui sarnased peavad seadusse jääma.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

7. Riigi eelarve seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja O. Suursõöt: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Möödunud aasta 20. detsembril võttis Riigikogu vastu Riigi eelarve seaduse täiendamise seaduse, millega anti Vabariigi Valitsusele õigus Teravilja kaitse-seaduse teostamiseks teha laenu Eesti Pangast 5 miljoni krooni suuruses. Eelarve seaduses on ette nähtud, et eelarve puudujäägi katteks võib Vabariigi Valitsus teha laenu Eesti Pangast, kuid see laen peab olema ära tasutud Eesti Pangale 3 kuud pärast eelarve-aasta algust. Kuna selle ajaga ei suudetud rukkita-gavarasid realiseerida, ja summa on tarvis

Eesti Panka ära tasuda, esineb Vabariigi Valitsus käesoleva seaduseelnõuga, et lubataks Eesti Pangast laenu teha senise summa — 5 miljoni krooni — suuruses.

Rahaasjanduse komisjon, arutades seaduseelnõu, ühines Vabariigi Valitsuse motiividega ja võttis selle muutmata vastu. Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Vaheaeg kl. 19 — kl. 19.23 min.

R. Kuris: Austatud Riigikogu liikmed! Riigi eelarve seaduse täiendamise seadus, millega võimaldatakse Vabariigi Valitsusele laenu teha teravilja ostmiseks, on Riigikogus teistkordselt. Selle seaduseelnõu esialgne tekst oli läinud aasta lõpul Riigikogus arutusel, kus mul oli au selle aruandja olla. Sel puhul vaieldi sotsialistide ja rahvaerakonna ridadest sellele seaduseelnõule väga ägedalt vastu, püüdes näidata, et see on vastolus põhiseadusega ja ei ole juriidiliselt põhjendatud, et ta toob kaasa terve rea sisulisi ja vormilisi raskusi. Pean ära märkima, et need vastuvaitlejad on vahepeal ülesanded saanud Vabariigi Valitsuse liikme kohuseid täita, ja nüüd on see seaduseelnõu ka neile väga hästi vastuvõetav, ei leitud talle isegi mitte uut ja paremat redaktsiooni kui endisel. Mina kui selleaegne vastava seaduseelnõu aruandja tahtsin seda siin healmeel all kriipsutada, et ka need, kes omal ajal sellele seadusele ja tema tekstile ägedalt vastu vaidlesid, on nüüd leidnud selle ikkagi ainukese õige tee olema.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

8. Piirisaare tuleõnnetute laenu seadus — I lugemisel.

Juhataja: Rahaasjanduse komisjoni aruandja rkl. Johanson'i puudumisel jääb see päevakorra-punkt vahele.

Riigikogu asub varem vahelejäädud päevakorra-punkt 2. arutamisele.

9. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Maakomisjoni aruandja A. Leps: Austatud Riigikogu liikmed! Käesolev seaduseelnõu antakse selleks, et hõlbustada asunikudel maa omanikuks saamist. Nimelt praegusel kitsal ja rahavaesel ajal ei ole paljudel asunikudel võimalik ka kõige väikesemaid makse maksta, ja nimelt ka neid makse, mis otsekohe ühenduses asunikude kohtade kinnistuselepingute tegemise ja teiste sellega ühenduses ole-

vate kuludega, missugused on ette nähtud umbes 30 krooni suuruses. Et need kulud, mis siamaani sisse nõuti, seda kinnistamist ei takistaks, lisatakse siit peale nad ostuhinna juurde.

Teiseks on kinnistamist takistanud ka mõnesugused väikesemate võlgade ülejäägid, rendivõlad, ja suuremal protsendil on neid rendivõlgu olnud 30 krooni ümber. Kuid ka neid ei ole praegusel rahavaesel ja kitsikul ajal võimalik põllumajanduses välja maksta sularahas, ja seepärast näeb seadus ette, et need väikesemad rendivõlad, kuni 30 kroonini, saavad maahinnale juurde lisatud.

Kolmandaks on muudetud notariaalmaks 2 krooni suuruses, mis kinnistamises juures võeti, nii et seda maksa ei tule.

Neljandaks ei saadeta leping ministriumi kaudu asunikule kätte, vaid saadetakse otsekohe üks ärakiri asunikule ja teine ministriiumile.

Kõiki selles seaduses antud soodustusi arvesse võttes peab ütleva, et Põllutöoministrium ja Vabariigi Valitsus siin nii palju kui vähegi võimalik on teinud; on noorpõllumeestele vastu tulnud, et neile nende kohtade kinnistamist hõlbustada, nii et neil ei tarvitse selle juures sularaha olla ja igalühel on võimalik oma asundusetalu kiires korras kinnistada. See on käesoleva seaduseelnõu siht. Panen ette,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

J. Saar: Väga austatud Riigikogu liikmed! Käesolev seaduseelnõu on oma alguse saanud meie rühma esindajate poolt esitatud seaduseelnõust, mille järele oleks ära tulnud kaotada see mitteõiglane maks kreposteerimise juures, mille kinnistusejaoskonna sekretär pidi omale saama, see on 2 krooni iga allkirja tõestamise pealt. See 2-kroonilise maksu nõudmine oleks ülekohtune praeguse kehva olukorra juures, — kui meil veel kinnistamata on üle 60 tuhande talu, teeks see välja umbes 12 miljonit senti. Käesolevas seaduseelnõus on läbi viidud meie rühma nõue, et seda maksu enam ei nõuta, ja sellega on ära hoitud 12-miljoniline summa, mis nüüd jääb väikemaapidajate, asunikkude, tasku nende kruntide omandamisel. Käesoleva seaduse § 6 järgi võib liita ühes teiste pisemate summadega ka rendivõlga kuni 30 kroonini. See kuni 30 krooni liitmine iseenesest ei rahulda asunikkudepere suuremat hulka, kellel on tekkinud võlad kahe eelviimase ikalduseaasta tõttu. Need summad, nagu öeldi maakomisjonis Põllutöoministriumi esindajate poolt, on väga paljudel asunikudel kaunis suured, mis ulatavad kümnetesse tuhandesse sentidesse. Meie rühma esindajad maakomisjonis nõudsid, et tuleksid kõik

võlgnevad rendisummad liita ühes ostusummadega. Selle vastu vaidlesid suurpõllumeeste kogud ja sotsialistid. Iseäranis vihane oli sotsialist Schütz, kes ütles, et olevat seda parem, kui asunikkude talud läheksid õigete peremeeste kätte — ärimeeste kätte. (Vahelhüüe.) Äri-mees olevat see õige peremees sotsialistide arvates. (Vahelhüüe.) Härra Laarman võib seda juttu ajada, kui ta Hiina matemaatika peale üle läheb. Seltskirjast, mis praeguse valitsuse poolt seaduseelnõu juurde lisatud, on näha, et 1. märtsiks s. a. on seisma jäänud üle 6.200 talu, mis põhjusel? Põhjused on väga lihtsad, et asunikudel ei ole seda pisikest summat, natuke üle tuhande senti, mis kreposteerimise juures praegusel ajal tarvilik. Maakomisjonis meie esindajate poolt sai ettepanek tehtud, et kõik võlguolevad rendisummad, ka üle 3.000 senti, tuleksid liita teiste laenudega pikaajaliseks. Isegi ma tõin näite ette, kus praeguse valitsuse ajal rendimaksu pikenduse palved lükatakse tagasi otsekohe nähtavasti selles mõttes, et talu läheks õige pidaja kätte, nagu härra Schütz arvas. Äri-mees oleks tema arvates see õige peremees, kes kapitali õigele kohale paigutaks.

Juba mineval aastal, kui Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omandamiseks andmise seadus oli muutmisel Riigikogus ja ühes sellega oli ka põllumajanduse laenu liitmise seadus muutmisel, siis rahajanduse komisjonis meie rühma esindajad tegid ettepaneku, et kõik laenud, ka juurde arvatud rendivõlg, tuleksid liita pikaajalise laenuga, mis on viimaste ikalduseaastate tõttu tekkinud. Sel ajal teie, praeguse koalitsiooni mehed paremalt ja pahemalt tiivalt, naersite selle üle. Sel ajal võttis väga kurjalt sõna suurpõllumeeste kogude häälekandja „Kaja“ ja kirjutas, et see olevat mõttelagedus, kui asunikkude koondus nõudvat laenu ühiseks laenuks liitmist ühes rendivõlgadega. Nüüd aga, nagu näete, meie rühmaga, keda sel ajal mõttelagedaks nimetati, on ühinenud osaliselt suurpõllumees härra Jürman. Härra minister Jürman on ainult osaliselt meiega ühinenud, tema arvates võiks kuni 3.000 sendini liita. Nagu näete, et meie ei teinud seda mitte mõttelageduse seisukohalt, vaid täiesti õiglaselt, sest teistviisi ei saa kiirustada asundusetalude kreposteerimist. Ainuke õige tee on see, et need laenud, mis õnnetuste ja ikalduseaastate tõttu kogunud, tuleksid liita ühes teiste laenudega. Meie ütleva, ka praegu ei ole teist moodust, kui need rendivõlad, mis võlgu jäänud paari või kolme viimase aasta jooksul, ostu juures liidetaks ühes teiste laenudega.

Kui meie tõsiselt vaatame sellele, siis

paistab niihästi paremale kui ka pahemale tiivale, et nagu oleksid asundusetalud kullahunnikud, kus raha labidaga kokku aetakse... (V a h e l h ü ü e.) — mõttele jutt oli see, mis „Kaja“ mineval aastal kirjutas, — aga ma pean ütleva, et kõige viletsam aeg on praegu. Kui nüüdsel ajal sellele vastu ei tulda, et ripakile jäänud rendid, mis asunikudest äraripumata põhjustel tasumata jäänud ikalduse ja õnnetuste tagajärjel, ei liideta, siis võivad talud kergesti sinna minna, mida härra Schütz komisjonis soovitas, see on ärimeeste kätte minna võileiva eest!

Kui see seadus mineval aastal Riigikogus arutusel oli, siis, nagu teie mäletate, nõudsid meie rühma esindajad üht asja, et § 9 saaks välja jäetud. Seal on § 9 öeldud, et kui asunik ei lähe oma lepingule alla kirjutama 6 kuu jooksul, arvates päevast, kui ringkonnavalitseja teda enese juurde kutsub, kaotab ta õiguse oma talu peale. Meie nõudsimme aga seda, et kui päraldiste suhtes on kokkulepe saavutatud, siis võib ainult asunikku sundida lepingut alla kirjutama. Kui aga päraldise suhtes kokkulepet ei ole saavutatud, siis ei või teda sundida seda tegema. Nagu mäletate, rääkisin mina sellest, et selle rõõmu asemel, mis uus maaomanik peaks saama, võib teda kergesti oodata kuuse alla tõstmine, mis võib talle nutupisaraid tuua. Sellele vaidlesid vastu parem ja pahem tiib öeldes, et sellest saavat kergesti üle. Minul on siin juhuslikult üks kiri, see ei ole seekord pärit Järvamaalt, vaid Saaremaalt, ja siin asunikud kirjutavad, et nende mets on nii kõrgelt hinnatud, et nad ei suuda talusid ära osta. Ma võiksin selle kirja otsast otsani ette lugeda. Siin kirjutatakse: „Meie allakirjutajad palume v. a. Asunikude Riigikogu rühma juhtida Vabariigi Valitsuse, eriti Põllutöoministeeriumi ja riigimetsa ameti tähelepanu alljärgnevat pahede kohta:

Kuusenõmme asundustalude mets hinnati möödunud aastal ja nüüd sunnitakse metsaostu lepinguid sõlmima, mis nelja kuu jooksul peab tehtud olema. Kui meie metsaostu lepinguid ei sõlmi, siis ei tehta ka edaspidi rendilepinguid ja kihutatakse kohtadelt minema. Mets on aga väga kallilt hinnatud. Keskmiselt tuleks maksta 2.500 krooni, kuna metsa tõelik väärtus oleks vast 250 krooni. Heinamaa ja karia-maa metsa on siin umbes 5—20 ha. ühtekokku. Valitsus ei ole arvestanud kohaga, kus mets asub, samuti ka teeoludega ja turuga. Meie asundustalude metsa asend on soode ja rabade taga enamusel, et metsa realiseerimisega ainult viletsa päevalga võib teenida. Kasvaval puul on siin õige väikene väärtus.

Põllumehe elu on siin väga raske, eriti

asunikudel. Põllusaadustel pole siin turgu, põllumees saab siin oma põllusaadusi realiseerida ainult vaheltkaupleja läbi. Kõik, mis soovid müüa on üliodav, kuna poekaup kallim on, kui manneril. Metsa eest nõuetavad summad on kohutavad ja ülejõukäivad.“

Vaadake, seda räägivad Saaremaa asunikud, keda puudutab see § 9, mis läinud aastal teie pealekäimisel riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omandamiseks andmise seadusesse sisse võeti. Sel ajal, kui meie juhtisime tähelepanu, et niisugused tagajärjed võivad olla, lõite teie sellele käega ning ütlesite, et niisugust asja ei tule kunagi ette. Nüüd aga näete, et need tagajärjed on ilmsiks tulnud. See on ainult üks näide, mille ette tein, teisi sarnaseid näiteid on veel väga palju.

Teine asi, millele pean juhtima tähelepanu, on uued puhtakasurublud. Meie teame, et uued puhtakasurublud on praegu maksvad ja asundusetalused müüakse kõrgendatud puhtakasurublade alusel. Täna sain ma juhuslikult kätte materjali puhtakasurublade kohta, mis on kokku seatud Põllutöoministeeriumi poolt. Vaatasin neid andmeid Järvamaa kohta, ja siin tuli nii välja, et meil kõik Järvamaa vallad olid plussi peale läinud. Näiteks on juurde tulnud Albu vallas 12,6%, Alliku vallas 14,5%, Ambla vallas 26,6%, Anna vallas 6,4, Einmanni vallas 36,6, Esna vallas 51,3, Kapu vallas 7,0, Kirna vallas 13,1, Koigi vallas 28,5, Kuksema vallas 35,4, Kärü vallas 26,4, Lehtse vallas 25,7, Liigvalla vallas 4,7, Mäo vallas 47, Nõmküla vallas 53, Säravere vallas 49,4, Vahastu vallas 1,7, Väinjärve vallas 10,9, Väätša vallas 19,2, Võhmata vallas 38,9. Tähendab keskmiselt on Järvamaa kohta 27,3% puhtakasurublasid tõusnud. Vaadake, kui sellel alusel neid maid hakatakse praegusel ajal asunikudele müüma, siis sellega teete jälle ühe suure ülekohtu, mida peavad väiketalupidajad, asunikud ja popsikohapidajad oma taskust välja maksma. Minu arvates need talud, kelle puhtakasurublade arv on tõusnud, tuleksid vanade andmete alusel müüa. Kui võib-olla valitsus leiab, et ta esitab Riigikogule vastava seaduseelnõu, mille alusel tuleks vähendada kinnisvaramaksu, siis tuleksid ka kindlasti riigi renditalude ja asundusetalude müügi juures võtta aluseks kas vanad andmed, kui need andmed ei ole tõusnud uue hindamise järgi, kuid mingil tingimusel mitte kõrgemaid andmeid, mis praeguse valitsuse poolt maksma pandud. (V a h e l h ü ü e d.) Meie ei tahtnud alles jätta, vaid 25% vähemalt vähendada.

A. L e p s: Härrad Riigikogu liikmed! Ega mina ei oleks muidu võtnud sõna,

kuid mina tahaksin koonduse 2-kroonilisest algatusest rääkida. Nemad ütlevad, et 2-kroonilise maksu ärajätmine on nende algatus ja et seadus on nende algatatud. (V a h e l h ü ü d e d.) See oli ministeeriumi idee, ja ministeerium tahtis seda ise teostada. Kuid idee on sealt enneaegu välja pääsenud. Aga ma mõtlen, 2-kroonilisest algatusest on vähe sellega võrreldes, kui suured võimalused on teil olnud noorpõllumeeste kinnistamise läbiviimise suhtes. Vaadake, kui meelde tuletan, kui suured need võimalused olid, siis saate ise ka aru. Teie, koonduse, valitsus, kui teie inemene Põllutööministeeriumi eesotsas oli, algas Laretei'ga 15. detsembrist 1925. aastal ja kestis kuni 23. juulini 1926. Sellele järgnes härra Köster 23. juulist 1926 kuni 4. detsembrini 1928. Siis tuli Soonberg 5. detsembrist kuni 9. juulini 1929. Tähen-dab algades 15. detsembrist 1925 kuni 9. juulini 1929, see on 3½ aastat, on Põllutööministeerium teie käes olnud. Mis olete teie selle aja jooksul teinud? (V a h e l h ü ü d e d.) Vaadake, ei mäleta hästi, sel ajal, kui Soonberg ära läks ja Kerem tuli, oli mõnisada võib-olla ka tuhande ümber kinnistatud, igatahes sadadega loeti kreposteeritud asundusetalusid. Kui küsime, miks nõnda vähe oli kreposteeritud, siis peab ütleva, sellepärast, et esimene seadus ei võimaldanud kreposteerida. Mispärast ei võimaldanud? Sellepärast, et seaduses oli klausel sees, et ükski asunik ei saa enne kinnistada kohta, kui sellele ei ole tarvilikud hooned peale ehitatud, elumaja ja laut olid seal nõutud. Vaadake, see klausel on Zimmermann'i klausel. See oli Zimmermann'i ettepanek, mis omalajal vastu võeti. (V a h e l h ü ü d e d.) Selle ettepaneku tõttu see asi ei edenenud, ja põllumeeste kogude rühm pidi palju vaeva nägema selleks, et agitatsiooniga asja selgeks teha ning nõuda, et klausel saaks ära muudetud. Uue seaduse väljatöötamine nõudis õige palju aega; kui IV Riigikogu kokku tuli, võttis ta läinud kevadel selle seaduse vastu, mille tõttu kreposteerimine on suurel määral edenema hakanud ja kinnistuse- raamatutesse on 12 tuhande talu ümber juba sisse kantud. Nii et see asi on edenema hakanud. Sellepärast ma ütlesin, et 3½ aasta jooksul, kus teie ministeeriumi valitsesite, ei ole jõudnud midagi tähelepanuväärt ära teha, nii et ei maksa välja tulla selle 2-kroonilise algatusega ja öelda, et see on suur samm. Meie minister on seda asja märksa kergendanud, mis rahavaesel ajal lubab kergelt kinnistamist läbi viia. (V a h e l h ü ü e.) Teil, härra Saar, on alati mullikatega tegemist, Teie peaksite karjaravitsemise peale üle minema, siin küll midagi mullikatega teha ei ole. (V a h e l h ü ü e.) Iga amet on

austamisväärt. (V a h e l h ü ü e.) Mis Teie nüüd sellest asjast teate?

J u h a t a j a : Palun rahu!

A. L e p s : Mina ei saa Teid pikemalt jutule võtta, minul on veel mõni asi seletada. (N a e r. — V a h e l h ü ü d e d.)

Ma pean veel ühe asja peale tähelepanu juhtima, mida härra Saar tähendas rendivõlgade asjus, et miks ei saa kõiki võlgu kinnistada. (V a h e l h ü ü e.) Seda võib teise obligatsiooniga, aga seadusega sundslikuks teha ministeeriumile, et kõik rendivõlad saaksid ostuhinna sisse võetud, see ei ole võimalik. See on ju arusaadav, siis langeb igasugune sissetulek ära, mis asundusekapitalil on, ja terve asunduseasi jääks soiku. (V a h e l h ü ü e.) Nüüd on teil seadustega tegemist. Mina praegu sellest ei räägi, ma räägin protsentidest ja sellest, kuidas võlavahekordi lahendada. (V a h e l h ü ü e.) Maha ei müüda ühel korralikul inimesel niikaua, kui praegune minister seal ministeeriumis on, küll midagi. (V a h e l h ü ü e.) Ma ütlen, ühel korralikul inimesel, kes maksta tahab. Nii et mina loodan ka, et asunikudest, kellest ju suurem jagu on väga tublid põllumehed, meie oma riigile tuge saame, ja sellepärast meie oleme neid igatepidi soodustanud. (V a h e l h ü ü e.) Väga palju igatahes. (V a h e l h ü ü e.) Oo-jah, kui nad sellele äratundmisele tulevad, kes õieti põllumajanduse huvisid kaitseb, ega selle vastu olla ei saa, kui nad meie poole üle tulevad, sest härra Saar avaldas ise arvamist, et korralikul inimesed on ikka seal. (V a h e l h ü ü e.) Mina mõtlen, et meie selle demagoogiaga niikaugele minna ei saa, et meie ütleme, et mingisuguseid maksusid maksta tarvis ei ole. Sellest saab iga arusaav inimene aru, ja sellest, ma mõtlen, rohkem tarvis rääkida ei ole. (V a h e l h ü ü e.) Noh, mina veel nõndakaugele ei ole jõudnud, et teie käest luba tulen küsima. Niiviisi, et sellega oleks siis vastus antud sellele, kui koondus meid kuidagi püüab riivata ja praegust valitsust ja ministeeriumi riivata, olgugi et see kõik on teinud, mis võimalik. Igaüks usub, et praegune minister kõik teeb selleks, et asunikke kindlale jalale aidata ja pärisperemeesteks muuta. Aga et nüüd koondus selle eest muret kannaks ja seda teeks, seda ei usu keegi.

M. M a r t n a : Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mind ahvatles seekord sõna võtma rkl. Saar oma väidetega maksude asjas. See ei puutu küll selle seaduse juurde, mis praegu arutusel on, aga et härra Saar selle küsimuse üles tõstis, siis arvasin mina selle kohta ka paar sõna öelda võivat. (V a h e l h ü ü e.)

Juhataja: Ma palun rahu!

M. Martna: Kui härra Saar siin kinnisvarade maksude kõrgust uuesti meelde tuletas ja seda ebaõigeks nimetas, siis unustasid niihästi rkl. Saar kui ka suur osa Riigikogu liikmeid järgmised asjaolud ära. Puhtakasurublade alusel hindamine ja teine maksustamise viis maa teises osas kinnisvarade pealt on Vene ajast pärit, see moodustati siis, kui Eesti riiki veel olemas ei olnud. Ja seda maksustamist ei tunnustatud õigeks, vaid öeldi, et see on toime pandud mõisnikkude huvides. Eesti iseseisvuse ajal on maid võõrandatud ja partselleeritud. Sinna on riik väga palju raha juurde pidanud andma.

Alles hiljuti võtsime vastu Maanteede seaduse, ja selle aja jooksul on meil palju maanteid parandatud, on raudteid ehitatud ja on maaparandamise töid ka teisel viisil tehtud. Kõik need asjaolud on kahtlemata meie kinnisvara väärtust tõstnud. Kõik hooned ja maad, mis maanteede ja raudteedele nüüd ligemal, on kahtlemata väärtuses tõusnud. Kinnisvara hindamise komisjon on seda arvesse võtnud, (Vahelhüüe.) hindamisel on keskmiselt 16% väärtust juurde tulnud, nii et iga arusaav inimene peab ütlema, et siin ülekohtuselt hinnatud ei ole. Üksikutel juhusel võib eksimisi olnud olla, üleüldiselt mitte.

Ma tuletaksin maksude juures järgmist asjaolu meelde. Meie, pahempoolne tiib, ei ole niisugust lärmi teinud, mida kahtlemata oleks pidanud tegema kaudsete maksude tõstmise puhkudel, mis meil peaaegu igapäev sünnib. Meil tõstetakse maksusid peekoni hinna kindlustamiseks, teravilja kaitseks, ka raudteede ehitamise otstarbel j.n.e. (Vahelhüüe.)

Ma tahtsin seda ainult meelde tuletda ja arvan, et sellest on küll, et neid väiteid järgmise seaduse arutamise juures tagasi tõrjuda, sest vastus neile väidetele võib ainult samane olla.

Hindamine ei näi sugugi ülekohtune olevat, ja ainult need kõnelevad, et see ülekohtune on, kes on huvitatud sellest, et riiklikke väljaminekuid kaudsete maksude näol panna ikka rohkem vaeste inimeste peale, kellel maad ega muud omandust ei ole.

J. Saar (fakt. märk.): Väga austatud Riigikogu liikmed! Rkl. härra Martna oma kõnes ütles, et tema arvates olevat maa väärtus viimasel ajal tõusnud ja ei olevat ülekohtune, kui puhtakasurublale on mitmekordselt juurde lisatud. Sel ajal, kui kinnisvaramaksu asi arutamisel oli Riigikogus, siis ma tõin näite, et Liigvalla vallas oli 724 sendi asemel määratud 3.546

senti. Mina isiklikult tean seda väikest talu, selle väärtus ei ole tõusnud, sellel on madal soomaa, aga mis seal juurde on tulnud, see on maks, ja see on läinud juba neljakordseks ning on ülekohtune maks, ja sellepärast see seaduseelnõu oligi meie rühma poolt esitatud, et see ülekohtune maks saaks muudetud, ja ei arvestatud seega, et väärtusi oleks juurde tulnud. Teie aga, pahem ja parem tiib, lükkasite ühiselt meie ettepanekud tagasi.

O. Köster: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma pean tähendama, et ma vast ei oleks sõna võtnud, kui oleks piiratud asjalikkusega nimelt aruandja härra Leps'i poolt. Kuid et seda piiri ei peetud, siis ei ole midagi imestada, kui ühelt- ja teiselt poolt sõna võtma hakatakse eksi-arvamiste ärahoidmiseks. Nagu näha, haridus ei ole alati seotud intelligentusega, need asjad lähevad vahest lahku ja sellepärast tuli asjaolude õiendamiseks sõna võtta. Lugupeetud rkl. härra Leps algas oma aruannet 1926. a., aga kui ta oleks tahtnud õiglase olla, siis ta oleks pidanud valgustama meie maareformi sellest ajast, millal see tegelikult maksmata hakkas. Kui meie läheme selle aja juurde, millal maareform tegelikult peale hakkas, siis näeme, et need etteheited, mis tulevad põllumeeste, asunikute ja väikemaapidajate koonduse rühmale, peaksid minema sinna, kust ridadest rkl. härra Leps pärit on. Ei ole meil mitte unustatud, mis moodi taheti maareformi läbi viia paremal tiival, missuguseid samme seal astuti, kuigi meie rühma tol ajal Riigikogus veel ei olnud. Kuid peab ütlema, et selle enamuse poolt, mis tol ajal Riigikogus oli, anti maareformis siiski mõnes küsimuses suund, mis vastas sellele, et rahuldada võimalikult rohkem maasoovijaid, keda leidus küllaldaselt, samuti kui oli maadki siis küllaldaselt. Teame, et juba tol ajal kavatses põllumeeste kogu, siis maaliit, jätta järele mõisasüdamed 300 ha suuruses. See oli küllalt konkreetselt öeldud. Ja kui võtame selle mõisade arvu, mis tuli väljaandmisele, näeme, et siis oleks järele jäänud mõisasüdametena mitte tuhandeid, vaid kümneid tuhandeid hektaare ja ka rohkesti maatainimesi. Sarnane kavatsus oli teil. Ka praegu on veel mõisaid ja mõisasüdameid, ning kui meie vaatame, kes neid mõisasüdameid kasutavad, siis leiame siin rohkesti nimesid, ma ei hakka neid nimetama, mis viipavad parema tiiva poole, aga mitte kuhugi mujale. Üksikud juhud võivad ka mujale viia, aga massiliselt kuuluvad suuremad mõisasüdamed ikkagi neile isikutele, kes paremal tiival, ja kelle hulka kuulub ka rkl. Leps. Härra Leps rääkis ka kinnistuse ajaloost ja hakkas ka seal peale 1926. aastast. Mina loen, lugu-

peetud Riigikogu liikmed, oma õiguseks ja kohuseks küsida, lõppude-lõpuks — mis oli siis kohtade kinnistamise alal tehtud kuni 1926. aastani, mis oli tehtud nende inimeste poolt, kes juhtisid ministeeriumi 1926. aastani, missuguste inimeste hulka kuulusid ka paljud inimesed põllumeeste ridadest, nagu omaaegne Põllutööminister Rostfeldt, kadunud Raamot j.n.e.? (V a h e l h ü ü e.) Tema tegelikult ajas rohkem asju kui teised. Peab tähendama, et teie ridades on alati siis õige arusaamine tekkinud, kui teiste poolt asjaga on juba peale hakatud, ja siis algate sabas olles pealekäämist, et ka ennast asjaalgatajana ja küsimuse ülesvõtjana näidata. Sarnane on lugu olnud asukohtade kinnistamisega kui ka mitme teise küsimusega. Seda näeme igal alal ja ajal. Kui ollakse hiljaks jäänud oma algatusega, siis minnakse teistele kaela süüdistusega, miks ei ole tehtud, kuna tegelikku algatusevõimet omal ei ole. Hea on vankriga sõita, kui vankril on hobune ees ja vanker korda seatud... (V a h e l h ü ü e.) Kellel? Ma pean tähendama, et minu asundusetalu on umbes 19,5 tiinu suur, ei ole seal metsa ega karjamaad, kui tahate võite tulla ja vaadata, missugune ta on.

Kui on hobune vankri ette rakendatud, nagu ütlesin, siis võib sõita ja väga hästi sõita. Kuid selleks, et vankrit korda seada ja hobust sõita, et see sõidaks, et ohje peale panna, selleks läheb päevi. Ja teie armastate, lugupeetud Riigikogu liikmed paremal tiival, seda, et teil oleks vanker korda seatud ja teil pole muud teha, kui sisse istuda, nõo öelda ja sõita! Näiteid selle kohta võib palju tuua, missuguseid asju armastate pahempidi pöörata ja missuguseid jälle omaks teha. Ühe näite võiksin tuua sama seaduse juurest, millest rääkis rkl. Saar ja millest rääkis ka rkl. Martna. Härra Tupits, kes tähendas minema kord, nagu oleksid asunikkude koonduse inimesed kohapeal maahindamise juures... (V a h e l h ü ü e.) Teie ei ole ajast aru saanud. ...sihilikult talitanud valla esitajana ja püüdnud kogumeeste taludel boniteedi andmeid sarnaseks teha, et neil maamaksud kõrgemad tuleksid. See ei vasta tõele. Asi on just vastupidi. Täna sõitsid Läänemaalt, Soonistest, paar meest siia, kes töid nähtusi ette omast vallast. Seal olevat kogudemehed selleks kaasa aidanud, et asunikkude koonduse inimestele kõrgemad maamaksud tuleksid. Asunikkude koonduse osakonna esimehele tulnud üle saja puhtakasurubla, sekretärile natuke vähem j.n.e. Aukraadi järele. Seda halvale maale, kuna kogumeeste headele maadele üsna väikesed maksualused tehtud. Kogumes olnud hindamise komisjonis valla esitaja. (V a h e l h ü ü e.) Ma toon nende inimeste nimed, kui tarvis. Sel ajal

koonduslasi ei olnud, millest teie räägite. Teil on sarnane mood, et asjad, milles just ise süüdi olete, veeretate teiste peale ja varjate oma tegusid, et süüst pääseda.

Maareformi elluviimine kui niisugune on tähtsam akt meie riiklikus elus, ja ei ole ükskõik, kuidas teda läbi viiakse. On riiklikult tähtis, et need inimesed, kes asuvad maal, saaksid vastavat sissetulekut, et perekonda elatada, ja et maa saaks ka korralikult haritud. (V a h e l h ü ü e.) Ma lähen selle juurde edaspidi. See on tähtis riiklikust ja majanduslikust seisukohast, aga see on ka tähtis rahvusvaheliselt. Paratamata tullakse näpuga näitama otsekohe, et kas selleks võtsite mõisamaad ära, et halbu järeldusi saada. Seepärast ei tohi ükskõik olla, missugune on maareformi tulemus. Abi, mis riik on andnud meie noorpõllupidajatele, mille eest need midugi tänulikud on, ei ole iga üksiku majapidamise kohta, missuguste arv 73—76.000 on, nii suur, et sellejuures pruugiks ja tohiks liig palju uhkustada. See ulatub 60—70.000 sendi ümber üksuse kohta. Kui aga arvesse võtame need varandused, mis asuvad ise investeeritud ja hindame seda, siis näeme, et seal on väärtusi 10 korda rohkem loodud, kui riik on hambarahaks sisse pannud. Meie näeme selles rohkem moraalset kui sisulikku abi.

Katsutakse öelda, et noorpõllumehe on poputatud, nad olevat riigi nisa otsas, aga kui vaatame kulutusi ja vastutulekuid teistele aladele, mis riik on teinud, siis on seal mõnel alal miljardid lendu läinud ja ei nutetagi nende järele. Neist miljarditest, mis antud tööstusele, ja suures osas maha kustutatud, räägitakse meil vähem kui neist, mis läinud meie noorpõllupidajatele, asunikkudele ja riigirentnikkudele ja missugustest summadest minu teada vast pennigi, ehk kui, siis õige väike protsent kaduma peaks minema, sest neid on riigil võimalus igal ajal sisse nõuda ja kätte saada.

Ka vanadele talupidajatele on riigi algupäevil vastu tulnud kaunis suurte soodustustega, kuna seda nõudis meie riigi olukord, riigile kindlama aluse loomine. sest muidu oleksid vanad põllupidajad raskustesse sattunud ja meie riigi aluspind oleks kõigutatud.

Vanadele talupidajatele oli ingrosseeritud võlasumma 47 miljonit kuldrubla. Kui neile võimalus anti võlga tasuda 1½ marka üks kuldrubla, tegeliku kursi juures 1 kuldrubla umbes 200 Eesti marka, siis on see vastutulek ja kaunis suur vastutulek, mis ei ulatu mitte vähematesse summadesse, kui noorpõllupidajatele anti. See on umbes 9 miljardit senti. (V a h e l h ü ü e.) Härra Tupits, mina tõin selle näitena ette, mitte selleks, et kellelegi etteheiteid teha.

Seda oli tarvis teha ja pidi tehtama. (V a h e l h ü ü e.) ütlesin juba, et seda oldi kohustatud tegema, ja mina tõin selle näite võrdluseks ette. (V a h e l h ü ü e.) Riik pidi aitama noorpõllupidajaid, et nemad omas talus jalgealuse saaksid, et vanapõllupidajad kui ka noored võiksid ühiselt harida mulda, mille peale nemad on asetatud. (V a h e l h ü ü e.) Jah, ma ütlen, kui iga kodanik maksis, siis oli selles olukorras seda tarvis teha. (V a h e l h ü ü e.) Ärge siis ärevile lööge. Mina pooldan sama ja ütlesin juba, et teisiti ei tohtinud teha. Ma toon ainult näiteid ühelt ja teiselt alalt võrdluseks. (V a h e l h ü ü e.) Aga võib-olla ka mõnel taluõuel.

Kui meie räägime sellest, et meie maa-reform ja tema läbiviimine oli tähtsaim akt meie riiklikus elus, siis pean ütleva, et selle läbiviimise pearaskus lasus Põllutöoministeriumil, milline ministerium oli esialgu peaaegu terves ulatuses maa-reformi-ministerium, aga mitte agrikultuur-ministerium. See on tähtsam rahvamajandusliku ülesande lahendamine meie riigi elus, vast tähtsam viimase kümne aasta jooksul. Pean tähendama, et selle läbiviimiseks ei olnud esialgu mingeid kindlaid norme, kindlaid sihtjoone. Seda ei saanudki nõuda, sest tol ajal ei olnud eeskujuga mujalt võtta. Ametkonnal ja ministeriumi juhtidel tuli töötada oma parema teadmise ja tahtmise järele ja uusi sihte üles seada nii, et neid kätte saades see meie rahvamajandusele kasulik oleks ja kasu tooks. Esimestel aastatel maa-reformi läbiviimisel oli peaaegu pandud võõrandatud maade tükeldamisele ja maasaajate rahuldamisele, kuna viimastel aastatel on peasiht pandud üksuste kindlustamisele nende kätte, kes kohtadele on asunud. Muidugi, selle kõrval käib ka uute asunduse võimaluste loomine.

Asutava Kogu poolt 15. oktoobril 1919. a. vastuvõetud Maaseaduse alusel läks meil umbes 52% maapinnast riigi omanduseks. Et korraldada maa kasutamist õiglaselt, üldhuvide seisukohalt, et kindlustada põllumajandusele tasu, peab riiklik võim algusest peale siinamaani looma sarnase korra, et ei tekiks ebakindlat olukorda. Esialgu maa kasutamise juures olid teistsugused tingimused kui praegu. Asutava Kogu poolt vastuvõetud Maaseaduse § 15-a määrab, et riiklikust maatagavarast antakse maa põllumajapidamiseks põliselt, pärandatavalt, tarvitada väikemaapidamistena sellekohase eriseaduse järgi. Meil oli siin kindlustatud põline tarvitamine pärandatavalt, kuna rendiinstituut oli ette nähtud, kui maa kasutamine oli lühiajaline. Vabariigi Valitsuse poolt 28. I 1920 vastuvõetud määrus on selle kasutamise nihutanud rendisüsteemi peale. Maa-reformi teosta-

mise määruse § 84 määrab, et riigimaade kasutamise eest tasumaksmine sünnib iga-aastase rendi kujul, siin ei nähtud ette maa põlise tarvitamise õigust. Pärast seda, kui kohad olid inimestele kätte antud, oli peamine siht, et kindlustada neid kohti inimestele ka tulevikus, sest ebastabiilne olukord, mis oli valitsemas, ei võinud edasi kesta. Ka renti muudeti iga aasta. Aluseks pidid olema rukkisrekvisitsiooni hinnad — pärast turuhinnad. Vabariigi Valitsused ei pidanud ühest ega teisest kinni. Muudeti selle järele, kuidas riigikassale tulusam oli. Tekkis õiglane nurin. Alguses oli 1 kg 1,82 senti, siis tõsteti 15 senti peale, kuna rukkiahind siis üldse ei tõusnud, vaid enim langes. (V a h e l h ü ü e.) Siis, kui see renditõstmise oli, ei olnud meil midagi teha, vaid seda peaksite teadma, kes sel ajal valitses ja kes sel ajal valitsust juhtis. (V a h e l h ü ü e.) Põllutöoministriks oli A. Kerem ja Riigivanemaks Päts.

Kui rendialuse küsimused enam-vähem lahendatud olid, siis asuti nii Vabariigi Valitsuses kui ka Riigikogus seisukohale, et kord juurdunud rendisüsteem tuleks kõrvale jätta ja võimaldada kohtade omakssaamisele üle minna. Sealjuures oli tarvis kompromiss ette näha, mis võimaldab kohtade omanduseks kui ka põlisele rendile saamist. Isiklikult pean tähendama, et kui ma põllutöoministriks olin, siis ei olnud rendile ega põlisele rendile soovijaid üldse olemas, vaid sooviavaldused, mis sisse anti, olid kõigil ostu peale üleminekuks. (V a h e l h ü ü e.) Mina ütlen seda teile kohe, mitte teinekord, vaid praegu. Minu ajal muudeti maa-reformi teostamise määrused ja võeti maarenti iga puhtakasu rubla pealt 0,60 krooni, saartel — 0,48 krooni. Sellega sai minu ajal kõrget renti alandatud 20%. See oli esimene reaalne saavutus, et kergendada maksukoormat, mis noorte põllupidajate peal lasus. Ühtlasi aga, et minna ostu juurde üle, olid tarvis suured eeltingimused täita. Olid tarvis need alused kindlaks määrata, mille peale põhjendades võime ostuhinda määrata. Peale selle oli palju teisi eeltõid tarvis teha. Ei olnud tol ajal, kui 1925. a. põlise tarvitamise seadus vastu võeti, määrusi, mis oleksid korraldanud hoonete ja metsa, s. o. koha päraldiste ostmist. Need määrused tulid vastu võtta, ja mõnigi määrus, mis oli enne maksmat pandud, tuli vastavalt elunõuetele kohandada ja muuta. Kõik need asjad pikendasid eeltõid. Riigikogus võeti vastu maa keskmine hind. Keskmise hinna väljatöötamiseks pidi Vabariigi Valitsus vastavalt määrused andma. Need määrused, mis sel ajal välja anti, kui mina põllutöoministriks olin, sünnitasid valitsuses palju rääkimisi ja seisid kuude kaupa päevakorras, kuni

lõppude-lõpuks minu ettepanek muudatus-tega vastu võeti. Kui vaadata neid ostu-määrusi, siis leiate sealt, et kui inimene rentnikuks edasi jääb, siis on rendisumma aastas 30% kõrgem, kui koha ostusumma. Kui teie teete etteheiteid, nagu oleks põllu-meeste, asunikude ja väikemaapidajate koonduse Riigikogu rühm kohtade kinnis-tamise vastu, siis peaks teile selge olema, et sel juhtumisel oleksid asjad hoopis tei-siti korraldatud. Teate ju, et ostumaksu summa on 30% aastas vähem kui rendi maksmise summa, ja peaks teilegi selge olema, et püüti just suunida inimesi koh-tade ostmisele, aga mitte kohtade rendile jätmisele. Kui siin veel öeldakse, et taheti takistada kohtade ostmist, siis on see ette-heide ülekohtune, kui mitte kangemat sõna tarvitada nende kohta, kes seda öel-nud siin ja kes seda teinud oma erakonna ajalehtede veergudel.

Millega on siis püütud kohtade ostmist takistada? Kui metsade hindamine oleks niiviisi edasi läinud kui 1926. aastal, siis ei oleks jõutud metsade müümisega lõpule kümnete aastate pärast. Metsade hinda-mise kiiremaks läbiviimiseks moodustati hindamise salgad, 34 salka. Sai igapidi kaasa aidatud selleks, et inimesed lähek-sid kohtade ostmisele üle ja rendi peale edasi ei jääks. Veel rohkem, tuli ka muuta ja täiendada seadusi. Kui vaatame esi-mest seadust, siis oli tema kreposteeringi kiirendamise mõttes puudulik. Mina ei taha etteheiteid teha, et ta nii välja kuk-kus, sest ei olnud praksist, ei võinud ette näha, aga selle esialgse seaduse järgi oleks kreposteeringine palju aastakümneid kestnud. Mäletavasti selle esimese sea-duse arutamisel komisjonis tegi põllu-meeste kogude rühma kuuluv rkl. Jürman ettepaneku, et kohtade müügil tuleksid nõuda, nagu ka varem vanade põllupida-jate käest nõutud, täpsed kaardid. Aga õn-neks lükkas komisjoni enamus selle ettepa-neku tagasi ja ei nõudnud täpseid kaarta. Kui meie neid nõudnud oleksime, siis teie oleksite alles näinud, et vast sada aastat oleks meie kohtade kreposteeringine aega võtnud.

Edasi olid ette nähtud igasugused hin-damiskomisjonid kohapeal j.n.e., edasi-kaebamise kord, siis komisjonid, kes pidid hindama maa tulukust, maa kvaliteeti, mis kord juba hinnatud on. Selleks sai muutmise seadus esitatud, et seda tarvis pole, sest kui on puhtakasurublade arv teada, siis on hinna väljaarvamine ainult kantseleitöö. Ainult matemaatiliste eksi-tuste korral oli protesteerimise kord ette nähtud. Siis teate teie ka seda, et igasugu-sed laenu, mis asunikudele mitmesugus-tel aladel olid antud, olid laiali paisatud, neid oli igasuguste tähtaegadega, mitme-suguste protsentidega, ja neid tuli ühtlus-

tada. 1927. aastal vastava seaduse alusel laenuid liideti. See oli üks suur takistus, mis teelt kõrvaldati. Ja niisuguseid takis-tusi, mis ees olid, oli määratu palju. Lõp-pude-lõpuks jõudsin niikaugemale, et 1927. a. novembrikuus oli mul isiklikult, olles põllutööminister, võimalik esimestele noorpõllupidajatele nende kohtade krepos-teeringi aktid üle anda. See arv tol ajal ei olnud suur ja ei saanud suur olla esi-algu, aga ta oli igatahes tähtis ajalooline sündmus, esimene ajalooline samm, mis üht tähist tähendas meie maareformi läbi-viimises. Need inimesed, kes esimestena aktid said, olid õnnelikud! See oli rõõmus ja õnnelik sündmus, millest osa võtsid ka endised põllutööministrid ja Vabariigi Valitsuse liikmed. Nüüd oldi niikaugele jõutud, et hobune oli vankri ette rakenda-tud. Vastavate eeltööde kaudu olid nüüd kohtade kinnistamise takistused kõrvalda-tud. Nüüd võis vanker liikuma hakata. Kui vanker liikuma hakkas, siis oli ainult vaja, et keegi peale istuks ja hobusele piitsa annaks, et kiiremalt edasi läheks. (V a h e l h ü ü d e d.) Ma võin teile ette lugeda, millal mida on tehtud. Nüüd on aga kerge selles vankris istuda ja edasi minna. Kreposteeringine läheb nüüd kerge-mini.

Ma tähendasin juba, et teie, kogume-hed, armastate asja juurde asuda siis, kui asi juba liikuma pandud. Kui kreposteeringi liikuma hakkas, siis leidsite Ameeri-ka, et asja võiks veel kiiremini teos-tada. Pean aga tähendama, et teie poolt, härrad põllumehed, ei ole ühtki seadust ega määrust esitatud, mis oleks kohtade kinnistamist kiirendanud. Teie teete ainult demagoogiat, kuid teil ei ole midagi konkreetset, millega võiks asja paran-dada. Teie võite sõnadega meeelolu tuli-seks kütta, aga kui asja juurde tulete, siis mõne aja pärast ei ole teil midagi teha selle tuliseks köetud meeeloluga. Põllu-meeste, asunikude ja väikemaapidajate koondus on selle aja jooksul, mil ta Riigi-kogus olnud, ja selle aja jooksul, mil tema inimestel au olnud juhtida Põllutööminis-teriumi, kõik oma jõu selleks rakenda-nud, et noori põllumehi paremale järjele viia. Sellepärast, et meie oleme samme astunud noorpõllumeeste kaitseks, sellepä-rast on meile valusaid etteheiteid tehtud ja meid tembeldatud saamameesteks, sa-muti ka noorpõllumehi, mis õiglane ei ole. Kuid neid etteheiteid, mis meile tehtud selle eest, et meie oleme võidelnud kõigi põllumeeste, eriti aga rasketes oludes ole-vate noorpõllumeeste eest, kannatame asjalikult ja tõsiselt. Teie võite meile veelgi kallale tungida, aga meie oleme talitanud oma parema südametunnistuse järgi, mis on toonud palju paremusi meie põllupidajatele, kellest suur osa asus koh-

tadele tühjade kätega liinilt tulles, kuid kes siiski on jõudnud omale luua ilusad kodud, niisugused kodud, kus nad ise võivad elada ja millest nende perekonnad rõõmu võivad tunda.

R. Kuris: Austatud Riigikogu liikmed! Rkl. Leps tõi siin ette, et ainult nende rühm on rendivõlgade liitmise alal esimesi samme astunud. Mina tahtsin tõendada, et see nii ei ole. Riiklikude põllumajanduslikkude laenude liitmise seaduse juures oli mul au olla aruandjaks ja 13. detsembril 1929 tegin alamkomisjonis järgmise ettepaneku: „Põllutöoministrile anda õigus liita üheks laenuks rendivõlgasid, kui viimased tasumata jäänud riigimaa kasutajast mitteolenevatel põhjustel.“ Miks siis kogupõllumehed ei aidanud kaasa? Meie rühma pealekäimisele vaatamata seda seadusesse sisse ei võetud. Seal ei olnud ülemmäära sees, kuna praegune seaduseelnõu on palju kitsam, tema tahab ette näha ülemmäära 30 krooni suuruses. Mis puutub ülemmäärasse, siis see sisuliselt kuigi palju ei anna. Minu käes on praegu üks minu kodu asunduse renditalupidaja kviitung, millest on näha, et 14. aprillil 1930 laenu ümaraks tegemiseks tarvilik summa on makstud. Nüüd on sellest ajast juba üle aasta möödas, kuid senini on talukoht ikka veel talupidaja nimelise krepoteerimata. Seni ei ole tema käest Põllutöoministeriumi poolt vastu võetud ei renti, ei võlga ega võlaprotsenti, mille tõttu talupidajale on kogunud tasumata summasid umbes 300 krooni. Kui temale nüüd tuuakse kinnistuseleping allakirjutamiseks, siis tuleks temal otsekohe ära maksta ka 300 krooni. See teeks talle aga raskusi, sest ei tea, kust korraka sarnast rahasummat võtta. Käesolev eelnõu ei võimalda rentnikule rendivõla igasuguse summa liitmist, kuigi temast mitteolenevatel põhjustel on summad nii suureks paisunud. Oleks loomulik, et eelnõu peaks võimaldama neid summasid liita ühiseks võlaks, siis ei tekitaks see krepoteerimisel raskusi. Praegusel korral summa ülemmäära määramine 30 krooni peale ei taga seda, mida asunikel ja rentnikel oleks tarvis kätte saada.

J. Soots: Lugupeetud rahvasaadikud! Ma ei kavatsenud selle seaduseelnõu puhul sõna võtta. Kui ma aga kuulsin härra Köstri kõnet, millest ta las kis välja paista, et maareformi teostamine, vähemalt sel määral, kui ta puudutab maa eraomanduseks andmist ja krepoteerimist, on ainult viimase aja töö, et nüüd on hobune ja riistad leitud, on hobune vankri ette rakendatud ja edasi sõidetud, siis pean tarvilikuks üht-teist ette tuua, mis asja siiski teisiti näitavad.

Võib-olla, et see jutt on sellega põhjendatud, et härra Köster esimeses Riigikogus ei olnud ja sellepärast tema ei tea ka, misugused võitlused olid maareformi algpäevil eraomanduse põhimõtte pärast. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei ole Teilt sarnast kõnet kuulnud, ja sellepärast ma ehk tuletan meelde mõned väga tähtsad faktid sellest ajast, tuletan meelde ka, kes seal tegevad olid. Võib-olla, et siis kuulajail ei jää niisugune vildak mulje, kui jäi härra Köstri kõnest.

Kui võtate Maaseaduse siis leiate sealt, et maa antakse põliseks tarvitamiseks. Kuidas mõisteti seda sõna „põliseks tarvitamiseks“? Tööerakond, kes luges ennast Maaseaduse alal esivõitlejaks, tunnistab, et see tähendab elupõlist renti ja ei või mingil tingimisel tulla eraomanduseks andmine kõne alla. Aga meie mäletame, et tööerakond pidi sellelt seisukohalt varsti lahkuma. Nimelt siis, kui I Riigikogu kokku tuli, oli valitsuse moodustamine Konstantin Pätsi käes, ja kui temal olid läbirääkimised valitsuse moodustamise asjas põllumeeste kogudega, esinesid põllumeeste kogud nõudmisega, et võtku valitsus omaks, et põlise tarvitamise all tuleb mõista ka eraomanduseks andmine. Selleaegne koalitsioon leppiski sellega.

Vaadake, härra Köster, siin on pöördpunkt, siit saadik hakatakse eraomandusest rääkima, ja see on palju varem kui see aeg, millest teie rääkisite. (V a h e l h ü ü e.) Hinna juurde võiksin ka tagasi tulla. (V a h e l h ü ü d e d.) Ehk vast omavahel räägite pärast, lubate nüüd minul rääkida.

J u h a t a j a: Palun rahu! Palun endivahelised jutuajamised jätta!

J. Soots: Edasi on teine väga tähtis punkt, mis tuleks asunikkudel meeles pidada. Kui oli põhimõtte vastu võetud, et põlise tarvitamise all mõistetakse ka eraomanduseks andmist, siis oli tarvis anda vastav maatarvitamise seadus. Selleaegses meeolus ei tahtnud see seadus aga uskilt ilmuda, sest et need, kes lugesid ennast maareformi isaks, ei lugenud seda seadust tarvilikuks. Ja siis oli jällegi põllumeeste kogude rühm see, kes võttis algatuse enese kätte. Meie rühma liige professor Uluots seadis kokku asunduse seaduse projekti, ja see sai esitatud esimese Riigikogu päevil Riigikogule. Vaadake, see oli esimene katse asunikke kindlustada. (V a h e l h ü ü e.) See on jälle teine väga tähtis moment, mida asunikkudel tarvis meelles pidada. (V a h e l h ü ü e.) Aga mispärast oli siis Teie kõne päevakorral? Miks teie teite oma kõnes punktid ette, mis teie tähtsateks peate, aga just need kõige tähtsamad algpunktid jätate ütle mata? Nõnda

tekkis asunduseseaduse projekt. Kahjuks esimene Riigikogu ei võtnud seda seadust vastu. Aga valitsusel oli juba valmis materjal ja teise Riigikogu ajal arvestati selle projektiga. Valitsus seadis kokku oma projekti ja see tuli Riigikogus arutamisele. Ma tuletan meelde, et aruandjaks, kes võitles selle seaduse eest, on meie rühma liige härra Jürman, ja kaasaruandjaks härra Holberg. Kui meie rühm ei oleks nõudnud selle seaduse elluviimist, siis seda ei oleks mitte läbi viidud ja ei tea, millal tema oleks tulnud. Nii siis tänu põllumeeste rühmale sai see läbi viidud, et eraomandus on kindlustatud, ja et maad on võimalik eraomanduseks krepoteerida. Kui härra Köster ütles, et tema ajal oli esimene lepingute kätteandmine, siis teil tuleks selleaegse Riigivanemaga härra Teemandiga seda au jagada pooleks, kes teile ülesandeks tegi seda läbi viia. Ja vaadake, härra Köster, need kolm punkti on aluspunktid, siin on see vundament, siin on need vankrid ja riistad... (Vahelhüüe.) ja hobune, ja mitte mujal. Sõit, võib-olla, oli mujal, kuid hobune ja vanker ikka siin.

Mis puutub aga maahinnasse, härra Köster, ehk kuulate ka maahinna kohta, mis ma ütlen. Meie oleme alati selle poolt olnud, et see maahind mitte liiga kõrge ei oleks. Kui ka teie isiklikult selle vastu ei sõdinud, et maahind võrdlemisi odav oleks olnud, siis ometi need inimesed, kes teie rühma üle tulid, mõned, kes üle ei tulnud ja praegu teie naabruses seisavad, nõudsid kõrget hinda. Mulle tuleb meelde härra Juhkami ütetus. Tema nõudis kaks korda kõrgemat hinda, kui siis oli. Ta nõudis seda komisjonis, ma mäletan väga hästi, ja tegi sellekohase ettepaneku. Ma mäletan väga hästi, kuidas härra Juhkam ütles, et ega see veel kellegi hind pole, kui ta kaks korda kallim on, siis oleks ta vähegi viisakas hind. (Vahelhüüe.) Ma võin seda komisjoni protokollidest üles otsida. Teinekord, ma mäletan, rääkisite teie, härra Juhkam, et Rakvere külje all on hea maa, on tammikud, ja kui odava hinnaga need lähevad nüüd asunikkude kätte. Kalli hinna nõudjaid võite küll mujalt otsida, aga mitte põllumeeste ridadest. Põllumehed hindasid sel ajal hästi olukorda; neil on ikka teada, mida võib maa eest maksta ja mida ei või maksta. Ja kui asunikud maa on saanud niisuguse hinnaga nagu praegu, siis tuleb tänada põllumeeste kogude Riigikogu rühma, sest ilma põllumeeste kogude rühmata teie ei oleks sarnase hinnaga maad kätte saanud.

(Sekretäri kohale asub sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp.**)

(Vahelhüüe.) Maaseadus loodi omal-

ajal Asutava Kogu poolt, ja mina Asutavast Kogust pole rääkinud. Mulle näib, et kui teie hakkate maareformist rääkima, siis hakake algpunktidest peale, sest need on pandud vundamendiks, ja ilma vundamendita ei oleks midagi saanud olla. Aga teie unustate ära, mis oli enim tehtud, ja hakkate alles III Riigikogust peale, sest et III Riigikokku tuli koondus, ja sellest ajast alles algas teie arvates Eesti riigis põllumajandus. (Vahelhüüe.) Jah, mõned küsimused on küll uued, on hiljem üles kerkinud, aga on ka õige, et mõned küsimused on alles uuesti üles võetud ja nende algust peab otsima härra Jürman'ilt. Ja siin on tarvis kõigepealt märkida Põllutööministeeriumis korra jalule seadmist, pärast alalist korralagedust. Jürman hakkas neid ajaloolisi sõnnikutalle puhastama, tema hakkas sealt välja rookima sõnnikut, mis sinna oli kogunud. Ja kui teie korrast Põllutööministeeriumis hakkate rääkima, siis peate Jürman'ist peale hakkama. Et seda tööd seal senini üldse tehtud ei ole, siis tuleb temal seda teha, ja meie peame temale õnne soovima, et temal see töö korda läheks. Loodame, et tema selle ka lõpule viib.

Juhataja: Rkl. Juhkam palub kvoorumi kindlaks teha. Palun helistada kõrvalruumidesse. (Helistatakse kõrvalruumidesse.) Koos on 52 Riigikogu liiget, seega on kvoorum koos. Koosolek kestab edasi.

A. Leps (fakt. märk.): Ma tahtsin ainult paar fakti öiendada. Härra Köster ütleb, et peab algusest peale hakkama. Mina ütlesin seda selles mõttes, kui koonduse minister asus kohale, siis oli 5 aastat möödas maareformist ja siis tuli algusest peale kinnistada, sest enne ei saanud seda teha, kui maa oli kätte antud. (Vahelhüüe.) Võib-olla, aga 1919. aasta lõpul anti seadus välja. (Vahelhüüe.) Natukene üle 5 aasta. Kui teie mehed tulid tööle, tuli alata krepoteerimisega. Seda tõendab see, et Lätis on niipalju krepoteeritud, kui meil krepoteerimata.

Teine asi puudutab määrusi ja seadusi. Härra Köster ütleb, et nemad on need välja andnud. Kahjuks pean ütleva, et need on puudulikud ja ilma süsteemita. Iga paari nädala tagant muudeti neid, ja selle all kannatasid noorpõllupidajate huvid raskesti. Seadusi ja määrusi tuleb süstemaatiliselt anda, muidu ei looda mingit süsteemi ega püsivat õigust, ja siin on just sellega halbust tehtud, et neid omal ajal puudulikult tehti. Mina olen kohtutes näinud, kui võrt need õigused on kindlustatud päranduseasjades j.n.e.

Tahtsin veel paar sõna öelda selle apa-

raadi kohta, mida härra Kuris ette tõi. (V a h e l h ü ü e.) See on ka selle aparaadi viga. Tööerakonna mehed on selle aparaadi kokku seadnud, mis aga nüüd väga puudulikult töötab, ning härra Põllutööminister Jürman on pidanud seda puhastama ja korda seadma.

Sekretäri kohale asub sekretäri teine abi **O. Gustavson.**

10. Järgmise koosoleku määramine.

Juhatuse ettepanekul otsustatakse pidada järgmine koosolek reedel, 8. mail s. a., kell 17. (Päevakord vaata 146. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 7.)

11. Riigimaade põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

(Punkt 9. järg.)

R. Kuris (fakt. märk.): Rkl. Leps tõi ette, et minu poolt ettetoodud juhus, kus enam kui aasta jooksul ei ole Põllutööministeeriumis suudetud talukinnistust ette võtta — olevat olnud nagu meie erakonna ministrite aegu. Pean õiendama, et see maksmine oli 14. aprillil 1930, — sel ajal ja peale selle ei olnud enam minister meie erakonna ridadest. (V a h e l h ü ü e.)

(Koosolekut asub juhutama Esimees **K. Einbund.**)

Need Põllutööministrid kuulusid rahvaerakonda ja põllumeeste kogudesse. (V a h e l h ü ü e.) Igatahes selge on, et need kogumeeste poolt ettetoodud asjaolud ei õienda seda, miks nii pikale venib praegu asundusetalu kinnistamine, kui isegi laenu talule liidetud enam kui aasta tagasi. Kui teil tahtmist on kinnistamist rutemini korraldada, siis oleks võimalus olnud selleks ka praegu kiiremini tegutseda, aga teil ei ole siin mingit tõsist tahtmist, ainult teete sõnu hääletpüüdmiseks.

Põllutööminister A. J ü r m a n: Tahaksin lühidalt mõne küsimuse juures peatuda. Kõige esmalt selle juures, et see seaduseelnõu on algatatud koonduse rühma poolt. (V a h e l h ü ü e.) Teil on nüüd muudetud nimi, ei tea, missugune see teil nüüd on, aga teie tarvitate ise seda ka. Selle rühma poolt esitatud seaduseelnõu käsitas ainult 2-kroonilise maksu ärajätmist. Esitatud seaduseelnõus ei ole see oluline, ja see küsimus, nimelt 2-kroonilise maksuvõtmise küsimus, sai lahendatud juba enne selle seaduseelnõu esitamist. nii et see osa võiks täiesti välja langeda, ilma et teil oleks tarvis sellest tähtsat küsimust

teha. Kahekroonilise maksu võtmise küsimus anti Riigikohtusse, ja Riigikohus tunnistas oma otsusega, see oli, kui ma ei eksi, aprillikuu algul, igatahes umbes sel ajal saime Riigikohtust otsuse kätte, et ei ole krepostiosakonnal õigust seda maksu võtta. Selle 2-kroonilise maksu suhtes ei olnud seaduseelnõu tarvis. Oli tarvis ainult pöörata Riigikohtu poole seletuse saamiseks, et see oli võetud vastu seaduslikku alust. (V a h e l h ü ü e.) Enne oldi arvamusel, et võib võtta, kuid andsime Riigikohtusse sisse, ja Riigikohus andis Põllutööministeeriumile õiguse. Selleks ei ole aga tarvis seadust muuta.

Meil olid selles seaduses aga palju tähtsamad teised asjaolud ja nimelt need, mis aitavad kiirendada asunikkuudele kohasaamist pärisomanduseks. Peale selle on veel teisi olulisi küsimusi, mina ei taha nende juures peatuda, usun, et härrad Riigikogu liikmed on nendega tuttavad.

Härra Kuris'ele tahaksin tähendada, et ei ole mitte nii, et praegu võetakse võlgujäänud rendid korruga sisse. Kui härra Kuris arvab, et praegu võetakse võlgujäänud rendid korruga sisse, siis tema eksib. Praegu on säärane kord, et selle seaduse põhjal osa rendivõlga liidame ostuvõla juurde. Aga mis üle selle rendivõla, võime ka pikaajaliseks muuta, see on 6 aasta peale, nii et meie ei nõua mitte korruga rendivõlga sisse, vaid meie liidame selle iseseisvaks võlaks 6 aasta peale. Temal on kuue aasta jooksul õigus neid maksta. Sellega on see küsimus lahendatud.

(Sekretäri kohale asub sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp.**)

Natuke piinlik oleks selle küsimuse juures peatuda, mis endine Põllutööminister härra Köster ette tõi, ja arutada teeneid, mis olid tehtud. Rkl. Soots juba tähendas õieti, kust nende küsimuste algatus tuli ja millal otsustati. Rkl. Soots tõi ette, et see küsimus otsustati ära sellest momendist, kui prof. Uluotsa poolt välja töötatud seaduseelnõu esitati Riigikogule. Kui vaadata seda seadust, mis hiljem vastu võeti, siis näete, et paljud paragrahvid on täpselt samased, kui selles seaduses, mis prof. Uluots esitas. Mina olin selle seaduse aruandja ja minul ei olnud muud tarvis, kui esitada need paragrahvid komisjonile, ning komisjon võttis need vastu.

Mis sellesse puutub, kui kiirelt või kui pikkamööda asju aetakse, siis tähendaksin, et üht asja võib palju kiiremini ja ka palju pikaldasemalt ajada. Ka meie oleksime võinud asunikkuude kohtade kreposteerimist palju kiiremini ajada. Lätis näiteks, kus palju hiljemalt maareform

teostati, viidi see palju kiiremini läbi. Sel ajal, kui meil ei olnud veel ühtki asunikukohta kreposteeritud, oli Lätis juba 50 või 60 tuhat kreposteeritud. Tähen­dab, oli võimalus valida niisugust süsteemi, mille põhjal vähemalt 4 aastat varem oleksid inimesed saanud oma kohad pärisomanduseks. (V a h e l h ü ü e.)

J. S a a r (fakt. märk.): Faktilise märkusena ma tahaksin seda öelda... (V a h e l h ü ü e.) Härra Holberg, Teie olete Petserimaal olnud, ja mis Teie seal praegu kui ka edaspidi teete, seda ma ei tea. (V a h e l h ü ü d e d. — J u h a t a j a koputab haamriga.) Faktilise märkusena ma tahan öelda ainult niipalju, et härra Põllutööminister Jürman ütles, et tema olevat seda praegust korda tahtnud lihtsustada, ja et võimalik oleks neid rendivõlgasid liita kuni 6 aastani. Mina tõin juba maakomisjonis näite, et nüüd, kus Põllutööministeeriumil see võimalus on, on ta siiski eitavad vastused andnud inimesele, kes ei soovinud rendivõlga pikendada mitte 6, vaid ainult 2 aasta peale. Kui see võimalus teile ka edaspidi jääb, et teie võite pikendada, aga siiski ei pikenda... (V a h e l h ü ü e.) Härra Jürman, aga Teie olete tagasi lükanud selle palve, et 2 aasta peale pikaajaliseks laenuks obligatsiooni näol sisse kanda. Ja kui see õigus teile edaspidi jääb, siis lükkate ka edaspidi palved tagasi. Meie rühm tahab, et rendivõlad saaksid pikaajalisteks muudetud, ja et Teile, härra minister, seadus ette kirjutaks, et Teie olete kohustatud seda tegema, aga mitte, — et Teil on ainult õigus neid pikaajaliseks muuta. Sellest peaksid ükskord suupõllumehed kui ka sotsid aru saama.

J. F u k s (fakt. märk.): Põllutööminister härra Jürman tõi ette, et tema oli II Riigikogu ajal aruandja olnud riigimaade põliseks tarvitamiseks andmise seadusele, ja tema ütles, et oleks võinud ka teist lihtsamat süsteemi valida, nagu Lätis. Siis just härra Jürman peab omale etteheiteid tegema, et tema siis seda lihtsamat süsteemi ei valinud ja asunikude kohtade kinnistamist takistas. (V a h e l h ü ü d e d.)

R. P e n n o: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina olen härra Põllutööministri­riga ühel arvamisel, et meie maareform oleks kiiremini võinud lõpule viidud saada, kuid kahjuks, ma ütlen, tagantjärele neid vigu, mis omal ajal tehtud, on raske heaks teha. Minu arvates kõige suurem takistus, mis ka praegu lugupeetud härra Põllutööministrit sunnib abinõusid tarvitusele võtma, et kuidagi kiire-

mini edasi jõuda talude kreposteerimise alal, on see, et Maaseaduse esimestel aastatel talude peale hakati vaatama mitte kui tervikute peale, vaid talu päraldised lahutati maast. Maareformi teostamise esimesed määrused nägid ette, et maakohal asuvad mets, päraldised, hooned tulevad eriti hinnata, eriti müüa. Tulid müüa talud mitte kõik koos, vaid talupäraldised tulid eraldi müüa. Kui Lätit tuuakse esikujuks, siis, lugupeetud Riigikogu liikmed, ma tunnen Läti reformi läbiviimist. Seal oli komisjoni ülesanne hinnata talu kui tervikut. Talud müüdi tervikuna. (V a h e l h ü ü e.) Ma kõnelen neist elementidest, millest talu koosneb. Selle tagajärjel on olukord sarnane, et pärast seda, kui põlise tarvitamise seadus vastu võeti, tuli kõikide nende talude üksikute päraldiste kohta selgusele jõuda, palju need siis maksavad, ja nende hindamised läbi viia. Ei ole ainult tähtis, palju maksab maa, vaid tähtsad on isegi üksikud õnapuud. Kui maamüüki on kiirendatud, siis see kiirendamine on peamiselt sündinud sellest ajast alates, kus hakati kiirendama nende talude päraldiste hindamiste läbiviimist, et võimalus oleks iga üksiku asundusetalu kohta seisukohta võtta, missuguse hinnaga seda asundust talupidajale kätte anda. See oli võimalik ainult siis, kui maa päraldised olid hinnatud ja see läbi viidi, sest nende kohta nõuti erihindamist. Metsade hindamise rändsalgand on oma töö lõpetanud. Kui aga meelde tuletada Riigikogus arutamisel olnud põliseks tarvitamiseks ja omanduseks andmise seadust tema algkujul, nagu selle esitas omaaegne Vabariigi Valitsus II Riigikogule, siis peab ütlema, sellest peale kuni tänase muutmise seaduseni oleme meie mitu muudatust vastu võtnud. Igatahes väga suurt põhimõttelikku muudatust ei too ka see seadus, vaid lihtsalt siin on tehnilised parandused. II Riigikogu ajal, mina mäletan väga hästi, vaieldi üldkomisjonis, kuhu see seadus maakomisjonist tuli, et talusid kreposteerida tulla, nagu see ette nähtud Balti Eraseaduse III köites. Balti Eraseadus näeb ette, et taludel pidid olema kindlad piirid, ja neid piire sai kindlaks määrata ainult kindla mõõtmise või kaardi järele. Pean ütlema, et kahjuks see seisukoht läks läbi ainult selle muudatusega, et lubati kreposteerida asundusetalusid plaanita, kui need ei omandanud õigusi, mis omanduse õigusega lahutamata seotud, see on, nad ei omandanud õigust pantida, võõrandada enne, kui talud varustatud täpsete plaanidega ja need viidud krepostijaoskonda sissekandmiseks. See seisukoht kestis III Riigikogu aguseneni, ja siis esitati seadus, mis

kõrvaldas selle nõude. Ma tuletan seda, lugupeetud Riigikogu liikmed, meelde selleks, et vastu väita rkl. Leps'ile, kes arvab, et mitte midagi nagu ei oleks tehtud kreposteerimise kiirendamiseks omaaegsete Põllutöoministeeriumi juhtide poolt. Ma ei taha kõneleda sellest, kes need on olnud, aga ma näitan, et Riigikogu ise oma põhimõtetes on teinud ümberhinnanguid ja parandanud neid tehnilisi vigu, mis ta oma seaduses II Riigikogu ajal teinud. Ja loomulik, et paratamatult on teatav aeg mööda läinud, ja meie oleme sunnitud veel kahjuks IV Riigikogus tehtud vigu parandama, et kreposteerimist kiiremini läbi viia. Nüüd on sellest suurest põhimõttelisest küsimusest loobutud ja tunnistatakse, et ka meil, tuges üldiselt 3. kõite peale, võimalik on teine viis, tähendab looduslike piiride järele kinnistamine, kui looduslikud piirid olemas on. Ja see juba andis võimaluse tehnilisele läbiviimisele asuda. Aga ma tahaksin veel märkida mõne asjaolu, mis minu arvates ka edaspidise kreposteerimise käigu juures paratamatult raskusi toob, see on see, et meie riigi aparaat kreposteerimise küsimuses oleneb väga mitmesugustest asjaoludest. Ei tahaks siin ei ühele ega teisele ministeeriumi juhile etteheiteid teha, kuid nagu üks minu rühmakaaslane juba tähendas, asjad venivad. Laenude liitmise toiming, mis iseenesest iga talundi kohta teha tuleb, on võrdlemisi pikk ja raske. Selleks, et kokku liita kõik mitmesugused laenud, tuleb väga mitmekesistest asutustest andmeid saada, et lõppresultaati kätte saada, kui suur koguvõlg asundusetalule kreposteerida tuleb. Kui ainult ühes küsimuses selles asjas seisak tuleb, jääb hulk küsimusi seisma. Ma ütlen ainult seda, et näiteks läinud aastal Põllutöoministeeriumi tegevusest märgata võis, et ta tahtis ja püüdis ette valmistada kreposteerimistööd ja siis ainult ühe kuu jooksul, detsembris, rohkem lepinguid maapanga laenude liitmiseks esitati, kui terve aasta jooksul kokku. Siis tuleb jälle vahe ja võib jällegi tulla, et järsku saab maapank, kes laenusid liidab, terve rea laenude liitmise toiminguid, ja asi ummistub. Maapangas on siiski niikaugele jõutud, et seal oldakse enam-vähem ashuuris. Kui iga aparaat korrapäraselt ei ole reguleeritud, ei saa Kohtu- ja siseministeerium, samuti teised asutised ühtlaselt töötada, siis on loomulik, et korgid, oma ummistused tekivad. Ma sooviksin, et siin püüaksid valitsuseasutised tihedamat koostööd omavahel luua. Kohtuasutused on rippumatud. Aga vähemalt selles osas Kohtu- ja siseministeerium võib asja mõjutada, et niisugused korgid kaoksid rahukogude

kinnistusejaoskondades. Ma võin öelda, et igalpool see ühtlaselt ei ole. Näiteks Tallinna-Haapsalu rahukogu juures kreposteerimise toimingud liiguvad palju kiiremini. (V a h e l h ü ü e.) Kahjuks mina kuulun ühes aruandjaga ühte kinnistusejaoskonda, kus toimingud seisma jäävad. Inimesed hakkavad oma lepingut nõudma ja küsima, milles on siis maapank, Põllutöoministeerium või teised asutused süüdi, et kreposteerimine ei tule?

Meie oleme soovitanud liita rendivõlad. Lugupeetud aruandja tähendas, et see olevat nagu üleskutse renti mitte maksta. Kuulge, meie ei saa sellest aru, et see nii oleks. Lugupeetud Põllutöominister pidi omaltpoolt õiendama, et ministeerium, kui tahab kiirendada asundusetalude müüki, on sunnitud käima seda teed. Nähtavasti siis ei minda asunikult sisse nõudma, maha müües loomi ja inventari. Liikumata varandust tal ei olegi, see on riigi oma. Siis paratamata peab ütlema, et oleks õigem, kus meie kõneleme, et lühikeseajalised laenud rasked kanda on, ja kui kõnelatakse, et põllumajanduslik kriis on haritipule jõudnud, siis on mõned sunnitud renti võlgu jätma, siis peaks võimaldama pikema aja jooksul neile seda tasuda. Meie näeme, et siin rendi mittemaksmisel üleskutse oleks, et ministeeriumil ja valitsusel on abinõud olemas, et renti teataval määral kätte saada. (V a h e l h ü ü e.) Mulle näib, et see tingimus siiski mööda pääsemata on tarvis sisse viia. Kui meie seda nüüd ei tee, siis võib-olla aasta paari pärast tuleb meil seda siiski teha, siis on muidugi asi halvem. Kui valitsus suudab eriti kinnistusejaoskonnad tööle panna tarvilise energiaga, siis tuleb raha rohkem maatulunduse kapitali. Kui kreposteerimise toimingud seisavad mitmed aastad ummistuste tagajärjel, siis see ei ole ühegi asuniku ega riigi renditalupidaja süü, kui ta neid maksusid ei maksa. Nad tahaksid heameelega maksta, aga raske on teada, kuipalju neil maksta tuleks. Ma ütlen, et siin niisugune olukord ei tohi olla, et inimestelt raha vastu ei võeta. Siinemaani on olukord nii, et Eesti Panga osakond ei võta muidu inimestelt raha vastu, kui temal vastav maksukäsk ette näidata on maapangalt või valitsuselt kas rendimaksmiseks või laenude tasumiseks. Kui need laenud juba liitmisele on määratud, siis asunikul maksukäsud puuduvad ja on võimata Eesti Panga osakonda raha maksta. Siin on loomulikult võimalik teadlikkudel inimestel seda teha, kes maksavad lihtsalt ümmargusi summasid maapanga arvele, kus siis maapank hakkab otsima, missugusele arvele seda kanda. Meie teame ka, et Eesti Panga osakonnas

harilikult niisugustel puhkudel ametnikud ei kirjuta avaldusi töörohkuse tõttu. Asunikud peavad neid kirjutama ise. Aga igaüks ei ole küllalt ette valmistatud, et neid avaldusi teha, ja rendid ning liidetud laenu jäävad võlgu. Iseenesest ei ole see ei asunikudele ega riigile kuidagi soovitatav. Minu arvates tuleb siin valitsusel abinõusid leida, et sel ülemineku ajal võimalik oleks neil inimestel oma kohustusi täita, kes seda teha tahavad.

Need on märkused, mis ma selle seaduse arutamisel tarvilikuks pidasin tähendada, ühtlasi oli see ka eelkõnelejate faktide õiendamine. Meie soovime, et valitsus teatud abinõusid tarvitaks, et krepoteerimine kiiremini läheks.

J. Fuks: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Et tulevikus asundusetalude krepoteerimine kiiremini läheks, see on, ma arvan, kui põllumeeste kogud siin sellest räägivad, igatahes enam meie, kui krepoteerimisest rohkem huvitatud isikute erakonna soov. Aga et rendivõlgade küsimus takistust ei teeks, siis oleks päris loomulik, kui kõik rendivõlad liidetaks. Kui ei taheta rendivõlge ühes teiste võlgadega pikaajaliseks liita, siis võiks ju rendivõlge lühema aja peale liita, aga kui ainult rendivõlge kuni 30 kroonini liita, see takistaks edaspidist krepoteerimist. 30 krooni jõuab ehk veel kuidagi asunik ja riigirentnik enne krepoteerimist ära tasuda. Aga meie räägime Riigikogus alati põllumajandusliikude laenude pikaajaliseks muutmisest ja seda peab ükskord tehtama kõikidele talupidajatele. Kui ei muudeta pikaajaliseks rendivõlgasid asunikudele ja riigirentnikkudele, kelle süü pärast on siis teinekord rendivõlad? Halliste ringkonna valitseja pidas kaks kuni kolm aastat kohtade ostuavaldused kinni, ja selle aja jooksul ei võetud renti vastu. Pärast tuli kuritarvitus ilmsiks, ja ringkonnavalitseja vallandati. Tuli küll uus, kuid see suri varsti, ja nüüd on asunikudel kogunud 20—30 tuhat senti võlgasid. Tingimata peame siin selle peale tähelepanu juhtima, et kõikide rendivõlgade liitmine seaduses fikseeritaks.

Ühe asjaolu peale tahaksin veel härra Põllutööministri tähelepanu juhtida, kuigi see puudutab ehk rohkem maakorraldamise küsimust. Nimelt on maakorraldajad nendega jutuaajamisel juhtinud minu tähelepanu sellele, et meil praegu palju kohti krepoteeritakse ajutiste piirimärkidega. Uulu asunduses, kus minu koht on, on asunikude kohad, mis 1920. aastal välja anti, ilma kindlate piirimärkideta, on vaid puupostid, mis juba ära mädanenud on. Kohad on enamasti krepoteeritud, kuid edaspidi kindla piirimärgi puudumi-

sel võivad tulla piirisekeldused, sest puudub ka krepoteeritud kaart. Kõige selle peale on maakorraldajad tähelepanu juhtinud. Neile olevat korraldus tehtud, kus võimalik, panna kindlad piirimärgid. Arvan, et maade korraldamise juures igatahes oleks väga hea, kui Põllutööministeerium laseks ka endistele asundusekruntidele kindlad piirimärgid panna.

Aruandja A. Leps (lõpusõna): Ma tähendaksin ainult kolme sõnaga, sest vaieldused on liiga pikale läinud. Kõigepealt selle kohta, mis puutub laenude liitmisesse. Härra Põllutööminister tähendas, ja mina tähendasin ka alguses, et neid laene ei ole võimalik liita sellepärast, et seadusega seda ei saa sunduslikuks teha, sest siis kaob tarvidus renti maksta, ja kapital ei tule kokku. Neid on aga võimalik tasuda obligatsiooniga, sest määrus annab selle võimaluse kuue aasta peale. Kui pikaks siis renti lõppude-lõpuks pikendada tuleb? Kui härra Saar ütleb, et tarvis on, et saaks kaheaastast obligatsiooni teha, siis iga obligatsiooni saab ju ära maksta enne tähtaega.

Aga vaadake, viga seisab selles, et süsteemi ei ole, sellest tulevad need pahed, mille all inimesed kannatavad. Siin on hoopis teine ilmavaade. Puu on omaette asi, ja maa omaette. Balti Eraõiguses maa ühes kõige sellega, mis ta külge kuulub, moodustab ühe üksuse. Vaadake, siin on vahe kahe ilmavaate vahel, esimene on looduse seisukohalt võetud, teine õiguse seisukohalt.

Härra Penno tuli õieti mõttele, kuid seda, mis ta esile tõi, oleks pidanud just vastupidi parandama. (V a h e l h ü ü e.) Selles on see lugu. Nüüd saab asja parandada, kui kinnistame ära asundusetalud, siis kaovad ka pahed ära.

Mis puutub kinnistusejaoskondadesse, siis härra Penno'l on õigus, et mõnes kinnistusejaoskonnas ei lähe kinnistamine nii ruttu kui see tarvilik, ja mitmed sajad aktid seisavad seal. Selleks on minu teada isegi Kohtu- ja siseminister pööranud Riigikohtu poole, — aga kinnistusejaoskonna ülemad on kohtunikud, ja minister ei saa siin midagi teha, sest nagu teada, kohtu peale survet avaldada ei või. (V a h e l h ü ü e.) On ka kohti, kus see asi läheb kiiresti, selle vastu ma ei vaidle. See oleks igatahes kõik, mis ette tuua tahtsin. Arvan, et need pikad vaidlused peaksid kord lõppema ning panen ette, seaduseelnõu vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalse vaheajata I ja II lugemise vahel.

12. Koosoleku lõpetamine kvoorumi puudumisel.

Juhataja: Rkl. Juhkamilt on ettepanek, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Ettepanek on tagasi lükatud.

M. Juhkam (kohalt): Palun kvoorum kindlaks teha.

Juhataja: Rkl. Juhkam palub teha kindlaks kvoorum. (Helistatakse kõrvalruumidesse.) Kvoorum puudub. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.40 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).

